

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
Meddelad i Växjö
2025-10-21

Målnummer
M 3693-24

SÖKANDE

Kristianstads kommun
291 80 Kristianstad

Ombud: Advokat Magnus Berg
Advokataktiebolaget Nordic Law
Skeppsbron 5, 3 vån
211 20 Malmö

SAKEN

Ansökan om tillstånd för sandutvinning från allmänt vattenområde på Sandhammar bank, Ystad kommun och strandfodring på stranden Äspet i Åhus i Kristianstad kommun

Anläggnings-ID sandutvinning: 76623

Anläggnings-ID strandfodring: 76622
Avrinningsområde strandfodring: 87/88

DOMSLUT

Miljökonsekvensbeskrivning

Mark- och miljödomstolen godkänner den i målet ingivna miljökonsekvensbeskrivningen.

Tillstånd

- A. Mark- och miljödomstolen lämnar Kristianstads kommun (kommunen) tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken till uttag av sand från havsbotten inom allmänt vattenområde på Sandhammar bank i Östersjön i Ystads kommun, och inom det område som framgår av domsbilaga 1.

Avgörandet är elektroniskt undertecknat

Tillståndet omfattar ett sammanlagt uttag av 100 000 m³ sand fördelat på upp till tre (3) uttagstillfällen under en period om tio (10) år.

Det maximala uttaget får per tillfälle inte överstiga 40 000 m³.

- B. Mark- och miljödomstolen lämnar Kristianstads kommun tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken till att med de sandvolymerna som tas upp från Sandhammar bank strandfodra stranden vid Äspet i Åhus, inom fastigheten Yngsjö S:6 i Kristianstads kommun, och inom den del av stranden som framgår av domsbilaga 2.

Tvångsrätt

Mark- och miljödomstolen meddelar Kristianstads kommun med stöd av 28 kap. 10 § p 1 miljöbalken att under tio (10) år efter lagakraftvunnen dom få utföra strandfodringsåtgärder inom fastigheten Yngsjö S:6 i Kristianstads kommun och inom den del av stranden som framgår av domsbilaga 2.

Villkor

Villkor för sandutvinning

1. Verksamheten ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i ansökan jämte bilagor samt enligt vad kommunen i övrigt har uppgett eller åtagit sig i målet.
2. Sanduttagen får endast ske från ytor inom uttagsområdet som inte tidigare nyttjats för sanduttag.
3. Sanduttagen ska utföras så att omfattningen av grumling begränsas.
4. Släpmuddringsteknik ska användas för att undvika uppkomst av djuphål.

5. Muddarfartyg ska drivas med bränsle som uppfyller kraven i SECA-konventionen.
6. Sanduttagen får endast ske under perioden september till mars.
7. Kommunen ombesörjer nödvändiga undersöknings- och spridningstillstånd inför de sjömätningar som ska ske för kontroll av sandutvinningen.
8. Om säl eller tumlare observeras inom det aktuella sandutvinningsområdet ska arbetet avbrytas temporärt.
9. Om marin arkeologiska eller andra historiska lämningar påträffas ska sanduttaget på den aktuella platsen avbrytas och positionen för fyndet meddelas till berörda myndigheter.
10. Fartyg som utför muddringen ska vara utrustat med ett elektroniskt övervakningssystem som i realtid sänder och sparar fartygets positioner under muddringsarbetena.
11. Länsstyrelsen i Skåne län (länsstyrelsen), Sjöfartsverket, SGU och Transportstyrelsen ska i god tid informeras innan arbetena vid respektive tillfälle påbörjas.
12. En kopia av detta tillstånd ska finnas ombord på fartyg som används för sandutvinningen
13. Ett kontrollprogram ska tas fram i samråd med länsstyrelsen och SGU. Kontrollprogrammet ska ges in till tillsynsmyndigheterna senast tre (3) månader innan arbetena påbörjas. Kontrollprogrammet ska bland annat omfatta vad kommunen åtagit sig och de undersökningar som framgår av villkoren i tillståndet enligt kontinentalsockellagen.

Villkor för strandfodring

14. Verksamheten ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i ansökan jämte bilagor samt i enlighet med vad kommunen i övrigt har uppgett eller åtagit sig i målet.
15. Strandfodring vid Äspet får endast utföras under perioden september till mars.
16. Senast två (2) månader innan den sökta verksamheten påbörjas ska ett kontrollprogram för verksamheten tagits fram i samråd med länsstyrelsen.
17. Strandfodring får enbart ske med marin sand från Sandhammar bank.
18. Den marina sand som används vid strandfodring ska ha kornstorlek och färg som är likartad den sand som finns där strandfodring sker.
19. Eventuella körskador ska efter varje strandfodringstillfälle återställas av kommunen.
20. Arbetsmaskiner som används i eller i direkt anslutning till havet ska vara försedda med slangbrottsventiler. Hydraulvätskor i arbetsmaskiner ska uppfylla miljöegenskaper enligt svensk standard SS 155434.
21. Utrustning i form av länsar eller motsvarande saneringsutrustning ska finnas på plats vid arbete med arbetsmaskiner vid strandfodring. Det ska även finnas rutiner och kompetens för hantering av denna utrustning och eventuellt spill.
22. Spill av olja eller andra kemikalier ska saneras omedelbart och det omhändertagna avfallet hanteras, om nödvändigt som farligt avfall.

23. Eventuella drivmedelstankar på platsen för strandfodring ska vara dubbelmantlade, alternativt vallas in med tät invallning som rymmer hela tankens volym +10 procent. Drivmedelstankar får inte uppställas närmare havet än 50 meter.

24. Drivmedel som används i arbetsmaskiner ska vara miljöklassade.

25. Buller från bygg- och anläggningsarbete ska begränsas och får inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostad än nedanstående värden.

60 dB(A) helgfri måndag-fredag kl. 07.00-19.00

50 dB(A) kväll kl. 19.00-22.00, samt lör-, sön- och helgdag kl. 07.00-19.00

45 dB(A) natt kl. 22.00-07.00, samt lör-, sön- och helgdag kl. 19:00-22.00

Maximal ljudnivå får inte vid någon tidpunkt överstiga 70 dB(A).

Tillsynsmyndigheten får medge undantag från ovan nämnda värden om det finns särskilda skäl.

26. Kommunen ska i god tid inför varje strandfodringstillfälle vid Äspet informera länsstyrelsen.

Arbets tid

Mark- och miljödomstolen förordnar med stöd av 22 kap. 25 § andra stycket miljöbalken att de genom denna dom tillståndsgivna arbetena avseende vattenverksamheten ska vara utförda inom tio (10) år efter lagkraftvunnen dom.

Oförutsedd skada

Anspraak enligt 24 kap. 18 § tredje stycket miljöbalken på grund av oförutsedd skada ska, för att tas upp till prövning, framställas till mark- och miljödomstolen senast fem (5) år efter arbetstidens utgång.

Prövningsavgift

Mark- och miljödomstolen fastställer prövningsavgiften till 70 000 kronor.

Rättegångskostnader

Kristianstads kommun förpliktigas att för rättegångskostnader ersätta Havs- och vattenmyndigheten med 111 741 kronor, Länsstyrelsen i Skåne län med 61 600 kronor, samt Erling Alm med 29 701 kronor. På respektive belopp utgår ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Övriga yrkanden

Mark- och miljödomstolen avslår övriga yrkanden som inte framgår av domslutet.

BAKGRUND

Kristianstads kommun har sedan lång tid genomfört utredningar om åtgärder för att motverka kusterosion och för att klimatanpassa stränderna i Åhus. Baserat på resultaten från utredningarna har kommunen nu ansökt om tillstånd till att förstärka stranden vid Äspet i Åhus genom strandfodring. Sanden för strandfodringen planeras att tas från havsbotten söder om Ystad vid Sandhammar bank. Sandhammar bank är belägen inom svenskt territorialvatten och kontinentalsockeln. Sandbehovet har beräknats till maximalt 100 000 m³, fördelat på upp till tre uttagstillfällen under en tioårsperiod. Sandutvinningen planeras göras genom muddring med släpsugningsteknik och bedöms preliminärt ta två till tre veckor per uttagstillfälle.

Kommunen avser även att använda en del av sanden för underhåll av kommunens så kallade evenemangsstrand vid Tället i Åhus i enlighet med tidigare meddelat tillstånd (i mål M 419-06, se nedan).

TIDIGARE BESLUT

Den 28 augusti 2025 beslutade SGU i ärende 324-2335/2023 att ge Kristianstads kommun tillstånd enligt 3 § lagen (1966:314) om kontinentalsockeln att inom allmänt vattenområde på Sandhammar bank i Östersjön i Ystads kommun, från havsbotten ta ut sammanlagt 100 000 m³ sand, fördelat på upp till tre uttagstillfällen. I tillståndet har SGU föreskrivit 15 villkor.

Dom i mål M 419-06 den 12 december 2006 ger kommunen rätt att utan tidsbegränsning utföra underhållsarbeten i syfte att bibehålla stranden på den så kallade evenemangsstranden Tället i Åhus, Kristianstads kommun.

ANSÖKAN**Yrkanden**

Nedan framgår kommunens yrkanden och förslag till villkor så som de slutligen framställts.

Kommunen yrkar att mark- och miljödomstolen

- a) ger kommunen tillstånd att, inom allmänt vattenområde på Sandhammar bank i Östersjön, Ystad kommun och med det läge som framgår av översiktskarta bilaga A1 daterad 2024-06-25, från havsbotten ta ut sammanlagt 100 000 m³ sand fördelat på upp till tre uttagstillfällen under en period om 10 år,
- b) ger kommunen tillstånd att med de sandvolymerna som tas upp från Sandhammar bank strandfodra stranden vid Äspet i Åhus, inom fastigheten Yngsjö S:6, och inom den del av stranden som markeras på översiktskarta bilaga A2 daterad 2024-11-29, och
- c) för åtgärden enligt punkten b) ovan, med stöd av bestämmelsen i 28 kap. 10 § p.1 miljöbalken, medger kommunen särskild tvångsrätt under en tid av 10 år från den dag domen vunnit laga kraft att utföra strandfodringsåtgärder inom fastigheten Yngsjö S:6,
- d) fastställer arbetstiden för åtgärderna enligt punkt a) och b) till 10 år från den dag domen vunnit laga kraft, och
- e) fastställer tiden för oförutsedd skada till 5 år från arbetstidens utgång,
- f) godkänner den till ansökan fogade miljökonsekvensbeskrivningen (MKB), samt med stöd av bestämmelsen i 3 kap. 4 § förordning (1998:940) om

avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken fastställer ansökningsavgiften till sjuttiotusen (70 000) kronor.

Förslag till villkor

Kommunen föreslår att följande villkor avseende sandutvinning föreskrivs för tillståndet.

1. Verksamheten ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i ansökan jämte bilagor samt enligt vad sökanden i övrigt har uppgett eller åtagit sig i målet.
2. Innan arbetena påbörjas måste det finnas ett tillstånd enligt kontinentalsockellagen som medger det sökta sanduttaget.
3. Sanduttagen ska utföras så att omfattningen av grumlingen på platsen begränsas.
4. Släpmuddringsteknik ska användas för att undvika uppkomst av djuphålur.
5. Mudderfartyg ska drivas med bränsle som uppfyller kraven i SECA-konventionen.
6. Sanduttagen får endast ske under perioden september - mars.
7. Verksamhetsutövaren ombesörjer nödvändiga undersöknings- och spridningstillstånd inför framtida sjömätningar.
8. Om säl eller tumlare observeras inom det aktuella sandutvinningsområdet ska arbetet avbrytas temporärt.

9. Om marinarkeologiska eller andra historiska lämningar påträffas ska arbetet avbrytas och positionen för fyndet meddelas till berörda myndigheter.
10. Fartyg som utför muddringen ska vara utrustat med ett elektroniskt övervakningssystem som i realtid sänder och sparar fartygets positioner under muddringsarbetena.
11. Länsstyrelsen, Sjöfartsverket, SGU och Transportstyrelsen ska informeras innan arbetena påbörjas.
12. En kopia av tillståndet ska finnas ombord på fartyg som används för uppdraget.
13. Ett kontrollprogram ska tas fram i samråd med länsstyrelsen och SGU. Kontrollprogrammet ska ges in till tillsynsmyndigheterna senast 3 månader innan arbetena påbörjas. Kontrollprogrammet ska bland annat omfatta de undersökningar som framgår av villkoren i tillståndet enligt kontinentalsockellagen.

Kommunen föreslår att följande villkor avseende strandfodring föreskrivs för tillståndet.

1. Verksamheten ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i ansökan jämte bilagor samt i enlighet med vad sökanden i övrigt har uppgett eller åtagit sig i målet.
2. Strandfodring vid Äspet får endast utföras under perioden september till mars.
3. Senast två (2) månader innan den sökta verksamheten påbörjas ska ett kontrollprogram för verksamheten tagits fram i samråd med länsstyrelsen Skåne.

4. Strandfodringen får enbart att ske med marin sand från Sandhammar bank.
5. Massor, som används vid strandfodringen, ska ha kornstorlek och färg som är likartad det material som finns där strandfodring sker.
6. Arbetsmaskiner som används i eller i direkt anslutning till havet ska vara försedda med slangbrottsventiler. Hydraulvätskor i arbetsmaskiner ska uppfylla miljöegenskaper enligt svensk standard SS 155434.
7. Utrustning i form av länsar eller motsvarande saneringsutrustning ska finnas på plats vid arbete med arbetsmaskiner vid strandfodring. Det ska även finnas rutiner och kompetens för hantering av denna utrustning/eventuellt spill.
8. Spill av olja eller andra kemikalier ska saneras omedelbart och det omhändertagna avfallet hanteras, om nödvändigt som farligt avfall.
9. Eventuella drivmedelstankar på platsen för sökta åtgärder ska vara dubbelmantlade, alternativt vallas in med tät invallning som rymmer hela tankens volym +10 procent. Drivmedelstankar får inte uppställas närmare vattnet än 50 meter.
10. Drivmedel som används i arbetsmaskiner ska vara miljöklassade.
11. Buller från verksamheten ska i möjligaste mån vid bostäder begränsas i enlighet med riktvärdena i Naturvårdsverkets allmänna råd om buller från byggplatser (NFS 2004:15). Tillsynsmyndigheten får medge undantag från ovan nämnda riktvärden.
12. Kommunen ska i god tid inför strandfodringstillfälle vid Äspet informera tillsynsmyndigheten.

Rådighet

Kommunen har hos Kammarkollegiet sökt och beviljats rådighet för att utvinna sand från allmänt vattenområde på Sandhammar bank. Beslutet från Kammarkollegiet daterat den 27 augusti 2024 har bifogats ansökan.

Strandområdet vid Äspet där strandfodring är tänkt att utföras är belägen inom fastigheten Yngsjö S:6. Kommunen är störst delägare i samfälligheten. Samtliga yrkade åtgärder är önskvärda från allmän miljö- och hälsosynpunkt varför kommunen åberopar 2 kap. 5 § lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet som grund för vattenrättslig rådighet.

Vad gäller den faktiska rådigheten för strandfodringen på Yngsjö S:6 yrkar kommunen tvångsrätt enligt 28 kap 10 § miljöbalken för en period om 10 år från det att domen vunnit laga kraft.

Planfrågor

I Havsplan för Södra Östersjön och Sydvästra Östersjön med Öresund är det planerade sandutvinningsområdet utpekade för sandutvinning. Det planerade sandutvinningsområdet berör delar av område N3 (natur, urskog) samt område U2 (utvinning av sand) i översiktsplanen Ystad 2030.

Stränderna vid Äspet och Tället är enligt gällande översiktsplan utpekade som områden med risk för erosion. Enligt Kristianstads kommuns gällande översiktsplan för kust och hav ska en fördjupad översiktsplan göras för Åhus vilket också inkluderar de aktuella stränderna. I samrådshandlingen för ändrad översiktsplan för Åhus är stränderna utpekade som pågående användning natur och friluftsliv.

Äspet omfattas av en detaljplan 1189-P87/0211 samt ändringsbestämmelse 1290K-P16/20 och är i planen utpekade som ett område för friluftsbad. En del av

stranden i söder omfattas av byggplan 11-ÅHJ-1285 samt ändring av detaljplan 1290K-P08/467. Området är utpekad som friluftsbad.

Angöringsplats för muddarfartyget berör icke detaljplanelagt allmänt vattenområde.

Behov

Kommunen har sedan år 2018 genomfört utredningar om kusten som visar att strandlinjen vid Äspet är instabil och att evenemangsstranden vid Tället är erosionsdrabbad. År 2021 genomfördes en förstudie om möjliga alternativ av utformning av strandfodring. Sökt alternativ beskrivs som naturanpassat kustskydd av pilotkaraktär.

För beräkning av behovet av marin sand för planerade åtgärder vid Äspet har följande antaganden gjorts. Strandprofilen kan beskrivas med en Dean-jämviktsprofil. Den observerade erosionstakten (till följd av kustparallell transport) förväntas fortgå även framgent i oförändrad takt. Samt att erosions-takten ökar till följd havsnivåhöjningen, där strandprofilen backar i enlighet med Bruuns lag.

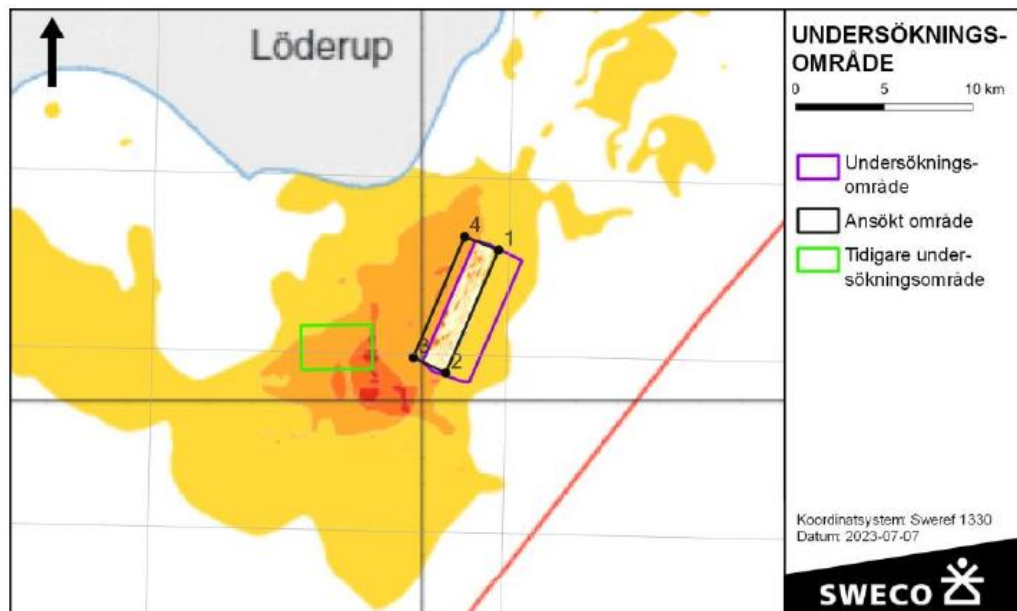
För att beräkna den årliga volymförlusten till följd av pågående erosion och framtida havsnivåhöjning har jämviktsprofilen förskjutits inåt land med ett avstånd som återspeglar både den kroniska erosionen och erosion orsakad av havsnivåhöjning. Volymen beräknas som $m^3/år/löpmeter$ och multipliceras med längden av det aktuella strandpartiet. I enlighet med vägledning har en 20 % osäkerhetsfaktor adderats till beräknad volym.

Behovet är beräknat till 21 000 m^3 sand per strandfodringstillfälle vid Äspet, samt 3000 m^3 sand per strandfodringstillfälle vid Tället. Vilket sammantaget blir 63 000 m^3 plus 30 000 m^3 sand.

Lokalisering och förutsättningar för sanduttag Sandhammar bank

Sandhammar bank är en submarin sandavlagring belägen 2-3 km utanför kusten vid Löderup i sydöstra Skåne. Ytsubstratet utgörs huvudsakligen av post-glacial svallsand och strömtransporterad sand. Sandhammar bank är fortfarande aktiv, det vill säga sand tillförs och omfördelas inom området. Det huvudsakliga tillskottet av sand bedöms av SGU utgöras av sand som eroderas från stränder på den svenska syd- och ostkusten.

Det ansökta sandutvinningsområdet (se figur 1) överlappar till stor del med det undersökta området (kallat undersökningsområdet), men har avgränsats österut och vidgats västerut. De östra delarna av undersökningsområdet med djupare bottenar med lerigare substrat har utgått. Sandutvinning har tidigare skett i ett område väster om det ansökta sandutvinningsområdet under perioden 2011-2020 (Ystads kommuns sanduttag).

Figur 1. Det planerade sandutvinningsområdet markerat med svart rektangel. Undersökningsområdet är markerat med lila rektangel. Grön rektangel visar tidigare sandutvinningsområde för Ystads kommun. KÄLLA: figur 6-5 i MKB och teknisk beskrivning del 1, domstolens aktbilaga 8.

Andra kända planerade uttag i området

Kristianstads kommun har samarbetat med Trelleborgs och Ystads kommuner för att utreda förutsättningar för sanduttag från samma område. Trelleborgs kommun har från SGU fått tillstånd enligt kontinentalsockellagen om ett uttag på totalt 370 000 m³ sand och har också lämnat in en ansökan till mark- och miljödomstolen i juli 2025. Ystad kommun har genomfört samråd enligt kontinentalsockellagen och enligt miljöbalken för ett uttag om totalt 500 000 m³ sand. Samtliga dessa planerade uttag är inom samma utvinningsområde.

Teknisk beskrivning sandutvinning

Planerad sandutvinning kommer ske inom ett område om ca 15 km², se figur 1. Bottendjupet inom området varierar mellan ca 14 och 20 meter.

Utvinningen av sandmassor från havsbotten planeras ske genom muddring med släpsugningsteknik. Släpsugning kan liknas vid att dra en dammsugare längs havsbotten. Metoden är lämplig när sandförekomsten har stor geografisk utbredning men inte nödvändigtvis stor mäktighet. Även i havsområden där syrefattiga miljöer är ett problem (till exempel Östersjön) är metoden lämplig, då djupa hålor i havsbotten där syrefattiga förhållanden kan uppstå undviks. Alternativ teknik är sticksugning där sanden sugs upp med en sticksug som sätts ned i sanden vid en punkt, likt ett sugrör. Det medför att en relativt djup krater bildas vid uttagspunkten, där det sedan föreligger en risk för att syrefria miljöer skapas.

Släpsugning utförs från ett fartyg som rör sig sakta framåt samtidigt som ett mudderrör dras längs med havsbotten och suger upp en blandning bestående av vatten och sediment. Blandningen pumpas till fartygets lastutrymme, där grövre material sedimenterar. Överskottsvattnet, tillsammans med finare sediment som silt och ler, återförs till havet via bräddluckor i lastutrymmet.

Sanduttag med släpsugningstekniken efterlämnar cirka 1-3 m breda och cirka 0,5 m djupa spår i havsbotten och ett jämnt lager sand avlägsnas. Även om ett stort område, sett till ytan, påverkas av släpsugning anses den totala påverkan vara mindre än vid till exempel sticksugning då miljöpåverkan generellt är mindre. I tillägg bör området för sandutvinning vara lokaliserat inom ett ackumulations- eller transportområde, eftersom släpspåren då återställs genom naturlig sandförflyttning och ackumulation.

Sökt sandutvinningen bedöms preliminärt ta i storleksordningen 2-3 veckor per uttagstillfälle att genomföra.

Teknisk beskrivning strandfodring

Strandfodringen vid Äspet planeras att genomföras med så kallad strandplansfodring. Strandplansfodring innebär att sanden läggs ut på strandplanet för att öka strandplanets bredd och skydda den ursprungliga strandlinjen mot erosion. Eftersom ingen sand placeras längs med den aktiva profilen under vattenytan kommer vågor och kustnära strömmar att, efter den genomförda fodringen, naturligt omfördela den tillförda sanden längs hela den aktiva profilen. Detta gör att strandplansbredden kan minska efter genomförd strandfodring, men sanden finns kvar i den aktiva kustprofilen och bidrar även efter omfördelningen till att skydda den ursprungliga strandlinjen.

Den yta som direkt påverkas av strandfodringen uppgår till cirka 15 000 m² och är ca. 0,65 km långt. Strandfodringen är planerad till tre gånger under en 10-årsperiod.

För att uppnå största möjliga effekt av fodringen kommer utförandet och utformningen bestämmas i detalj tillsammans med entreprenören vid fodringstillfället.

Utförande

Strandfodringen utförs tidsmässigt i anslutning till den ansökta sandutvinningen. Med hänsyn till lekperioder för fisk föreslås sandutvinningen inte ske under perioden april till augusti. Detta innebär att inte heller strandfodring kommer att ske under den perioden.

Utvunnen sand transporteras till stranden med muddringsfartyget från sandutvinningsområdet. Fartyget behöver angöra i närheten av stranden på områden med minst 6 m vattendjup och fodringsröret förläggs på havsbotten hela vägen in till stranden.

Från fartyget pumpas en blandning av sand och vatten upp på stranden via fodringsröret från fartyget. Detta kan antingen ske genom att allt material pumpas ut på samma plats på stranden, alternativt kopplas fler rörsektioner på efterhand parallellt med stranden, så att materialet pumpas ut på olika platser längs med stranden. När sanden väl är på plats på stranden fördelas den med landgående schaktmaskiner så att önskad utformning av stranden uppnås.

Transporter på land omfattar dels personbilar för personal, dels transport av arbetsfordon (till exempel schaktmaskiner och hjullastare) som krävs för att sprida sanden på stranden. Personbilstransporter förväntas ske dagligen, medan arbetsfordon kommer att transporteras till stranden och sen vara kvar där så länge arbetet pågår.

Arbetet uppskattas ta totalt cirka 2-3 veckor per fodringstillfälle.

Vatten och de finaste sedimentfraktionerna rinner tillbaka till havet vid utpumpningen, medan det grövre materialet avlagras på stranden. Genom att schakta upp sandvallar på stranden innan utpumpningen kan flödet tillbaka till havet bromsas, vilket förhindrar att de finare sandfraktionerna i den uppspolade sanden rinner tillbaka till havet. Förutom att detta medför att en större mängd

material behålls på stranden minskar det även grumlingen i det kustnära vattnet vid fodringstillfället.

Resurshushållning

Sanden som ska användas vid strandfodringen planeras att utvinnas från havet. Detta bedöms vara positivt ur resurshushållningssynpunkt eftersom det är önskvärt att minska uttaget av sand på land då dessa material är av stort värde för infiltration och nybildning av grundvatten, och i förlängningen för bland annat Sveriges dricksvattenförsörjning. I landtäkter sker inte heller den återfyllnad av sand som vissa sandområden i havet uppvisar.

Den ansökta verksamheten kommer att använda bränsle främst för transporter och maskiner. Inga betydande mängder avfall förväntas uppkomma till följd av ansökt verksamhet.

Lagring av sand inför underhållsåtgärder på Tället

Sanden till underhållsåtgärder på Tället kommer först att lagras, inom ramen för verksamheten vid Åhus hamn, innan den körs ut till stranden för underhåll i form av påfyllnad av sand enligt villkor i kommunens tillstånd. Ungefär 10 000 m³ sand kommer att lagras på platsen. Detta bedöms tillgodose underhållsbehovet i cirka 3-4 år.

Alternativ

Alternativa marina sandutvinningslokaler

Enligt SGU finns de biologiska och geologiska förutsättningarna för hållbara uttag av marin sand vid ett stort antal kända lokaler utmed den svenska kusten. Utmed sydkusten belyses huvudsakligen Sandhammar bank, Blenheim, Kullagrund, Kriegers flak och Sandflyttan. Blenheim och Kullagrund är relativt små sandbankar som är belägna inom den fotiska zonen. Sandflyttan och

Kriegers flak är numera båda två belägna inom Natura 2000-områden med skyddsvärden som bland annat utgörs av sandbankar (1110), blottade ler- och sandbottnar (1140) samt rev (1170). Av de identifierade lokalerna bedöms endast Sandhammar bank som ett realistiskt alternativ.

Alternativa sandutvinningstekniker

Generellt sett kan sandutvinning utföras genom stick- eller släpsugsmuddring. Kommunen avser att utföra sandutvinningen genom släpsugsmuddring, vilket bedöms vara den miljömässigt mest gynnsamma muddringstekniken och bästa möjliga teknik inom det aktuella området. Även om ett större område blir påverkat vid släpsugsmuddring jämfört med sticksugsmuddring bedöms miljöpåverkan bli mindre och återhämtningstiden kortare. Metoden innebär att tillskapande av djuphålor i havsbotten undviks, där syrefattiga förhållanden kan uppstå och återställning tar lång tid.

Alternativa erosionsskyddstekniker

Följande alternativa skyddsmetoder har studerats. Plantering av vegetation, hövder, strand-/stenskonung, friliggande vågbrytare, konstgjorda rev, planerad reträtt samt sandstaket. Internationellt är strandfodring idag den överlägset mest utnyttjade metoden för att skydda stränder. Metoden kategoriseras som mjuk och naturanpassad, och förespråkas bland annat av UNFCCC och EU som en lämplig klimatanpassningsåtgärd för strandkuster.

Strandfodring bedöms vara den mest lämpliga skyddsmetoden i det aktuella området. En fördel med strandfodring är att metoden bevarar strandens naturliga funktion och dynamik. Metoden uppvisar inte de negativa nedströms-effekter i form av ökad erosion som hårda skydd ofta medför. Den begränsar inte heller tillgängligheten till stranden som andra skyddsmetoder kan göra, utan skapar förutsättning för naturmiljön att utvecklas naturligt. Strandfodring

främjar rekreativsmöjligheter på stranden och skyddar strand och bakomliggande landområden från erosion och översvämning. Strandfodring har också fördelen att vara en reversibel metod. Om strandfodringen upphör, går stranden efter en tid tillbaka till läget före strandfodring.

Miljökonsekvenser

Miljökonsekvenser avseende sandutvinning

Kommunen har genomfört maringeologiska och marinbiologiska undersökningar samt en naturvärdesinventering inom det aktuella området. Rapporterna har bifogats ansökan. Sökanden har därtill redovisat generella erfarenheter från Ystads kommuns tidigare sandutvinning på Sandhammar bank baserat på resultaten från undersökningar enligt kontrollprogrammet.

Kommunen har föreslagit följande skyddsåtgärder vid sandutvinningen. Sandutvinningen får med hänsyn till lekperioder för torsk inte ske under perioden april-augusti. Samt att sandutvinningsområdets lokal har justerats jämfört med undersökningsområdet, vilket medför att sanduttag endast sker på sandiga bottenar med hög andel mobil sand. Djupare bottenar med mjuka lersubstrat och högre bottenfaunavärden undviks, samt att kända marinarkeologiska lämningar undviks. Därtill avses verksamhetspåverkan kontrolleras genom kontrollprogram, samt att sökanden behöver uppfylla samtliga villkor som ställts i SGU:s beslut enligt kontinentalsockellagen. Vid domstolens huvudförhandling framförde kommunen att detta sammantaget är tillräckligt för att säkerställa tillräcklig miljöhänsyn.

Sammanfattningsvis redovisar kommunen att påverkan på bedömningsgrunderna risk/säkerhet, vattenströmmar/strömmar/erosion, primärproducenter, fisk/arter viktiga för fritidsfiske, säl, fåglar, sjöfart, marinarkeologi, naturreservat/naturvårdsområden medför obetydliga konsekvenser.

Samt att påverkan på bedömningsgrunderna havsbotten/sediment, bottenfauna, fisk/kommersiellt viktiga arter, fisk/artskydd, fisk/reproduktion/lektider, fisk/ekologisk betydelsefulla arter, tumlare samt fiske medför små konsekvenser.

Maringeologiska förutsättningar

De maringeologiska undersökningarna visar att den västra, grundare delen av undersökningsområdet (se figur 1) domineras av en sandvåg som sträcker sig i nord-sydlig riktning. Sandvågen karaktäriseras av ett djupare lager av sand (transportbotten). De djupare östra delarna av området domineras av mjuka, finkorniga sediment, dessa bottenmaterial är inte lämpliga för användning vid strandfodring vilket begränsar möjlig sandutvinning till de västra delarna av undersökningsområdet. Här bedöms sanden vara av en kornstorlek som är lämplig för strandfodring i Åhus. Tjockleken av det mobila sandlagret i undersökningsområdet varierar kraftigt och har på sina ställen en mäktighet överstigande 2,5 m. Den totala volymen av mobil sand i undersökningsområdet med mer än 0,5 m mäktighet har beräknats till 2,4 miljoner m³. Under det mobila sandlagret förekommer mindre mobil sand med en mäktighet uppemot 20 m.

Områdesskydd och riksintresse

Det finns inga områdesskydd inom det planerade utvinningsområdet. På land, ca. 6-10 km från utvinningsområdet, finns Natura 2000-områden och naturreservat som även omfattar kustnära vatten. Invid land finns även riksintressen för totalförsvaret, infrastruktur, naturvård, friluftsliv och kulturmiljövård. Direkt överlappande med utvinningsområdet är riksintresse för högexploaterad kust och för yrkesfisket.

Havsmiljödirektivet

EU:s havsmiljödirektiv (Ramdirektiv om en marin strategi 2008/56/EU) är unionens gemensamma ramverk för havsmiljön, vars syfte är att uppnå eller upprätthålla en god miljöstatus i Europas hav. Direktivet införlivades i svensk lagstiftning via havsmiljöförordningen (2010:1341) år 2010.

Havsmiljödirektivet omfattar hela havsområdet från strandlinjen till yttersta gränsen för ekonomisk zon (kustvatten + utsjövatten). Det planerade sandutvinningsområdet på Sandhammar bank berör två havsbassänger, Arkonahavet och Södra Öresund samt Bornholmshavet och Hanöbukten som är en del av regionen Östersjön. Havsbassängerna är cirka 4 245 km² respektive 13 479 km² stora. Havsbassängerna omfattar både kustvatten- (som också utgör separata vattenförekomst enligt vattendirektivet) och utsjövattenförekomster. Det planerade sandutvinningsområdets yta omfattar 0,4 % av havsbassängen Arkonahavet och Södra Öresund samt 0,0005 % av havsbassängen Bornholmshavet och Hanöbukten.

Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter HVMFS 2012:18 fastställer vad som kännetecknar god miljöstatus för Nordsjön och Östersjön. Föreskrifterna fastställer även miljö kvalitetsnormer och indikatorer. Miljö kvalitetsnormerna är de mål som är beslutade och som ska säkerställa att god miljöstatus uppnås eller upprätthålls i havsmiljön. Till miljö kvalitetsnormerna kopplas indikatorer, som förtydligar målbilden för havsmiljön. 11 miljö kvalitetsnormer har fastställts för havsmiljön. Av dessa bedöms miljö kvalitetsnormerna C.3 och C.4 avseende biologisk störning, D.1 och D.3 avseende fysisk störning samt E.2 avseende skräp och buller som relevant att bedöma för den planerade sandutvinningsverksamheten.

Konsekvenser - vattenrörelser, strömmar och erosion

En avsänkning av botten kan teoretiskt medföra att vågornas höjd och riktning kan komma att förändras. Vågornas egenskaper då de bryter närmre land bestämmer sedimenttransportens storlek och riktning utmed kusten. En eventuell förändring av denna sedimenttransport skulle i sin tur kunna medföra en förändring av de erosions- och depositionsprocesser som formar den innanför liggande sandkusten.

Inom ramen för Ystads kommuns tidigare tillståndsansökan för sanduttag på Sandhammar bank har vågtransformationsberäkningar genomförts. Trots att den nu aktuella sandutvinningslokalen på Sandhammar bank inte är densamma, bedöms slutsatserna från utredningen bli desamma. Beräkningarna visar att förändringarna i vågegenskaper, liksom sedimenttransport, är försumbart små till följd av den föreslagna sandutvinningen. Det bedöms således inte föreligga någon risk att sandutvinningen skulle kunna påverka erosion eller deposition utmed kusten norr om Sandhammar bank. Sand som befinner sig på de aktuella djupen på Sandhammar bank är inte heller en del av sydkustens stränders sedimentbudget, om den inte aktivt återförs genom sandutvinning och strandfödring.

Sandutvinningsverksamheten bedöms sammantaget medföra obetydlig påverkan med avseende på vattenrörelser och sedimentdynamik i det planerade sandutvinningsområdet såväl som i innanför sandutvinningsområdet liggande kustområden. Sammantaget bedöms sandutvinningen därmed medföra obetydliga konsekvenser för vattenrörelser, strömmar och erosion.

Konsekvenser - havsbotten och sediment

Då sand tas upp från havsbotten uppstår i stort sett alltid mer eller mindre spill, som kan ge upphov till grumling. Spill definieras som det suspenderade material som lämnar gränsen för en viss zon runt arbetsområdet. Spillet uppstår

dels av att fina fraktioner slammas upp nära botten då släpsugningsutrustningen rör sig längs botten, dels av att suspenderat material följer med överskottsvatten tillbaka till havet från muddarfartyget. Spridningen av spillet beror på sedimentens egenskaper, vattenströmmar, turbulens i vattnet samt vattendjup. Storleken på spillet varierar normalt mellan 0-5 % av den totala muddrade massan.

Turbulensen i vattnet är av avgörande betydelse för hur långt sedimentet sprids. Vid låga strömstyrkor (10 cm/s) bedöms turbulensen i vattnet vara låg, medan turbulensen blir större vid höga strömstyrkor. Vid höga strömstyrkor sker en naturlig sandtransport över hela det aktuella sandutvinningsområdet och eventuellt tillskott från sandutvinningsverksamheten bedöms då bli försumbar. Dessutom är det troligt att sandutvinningsverksamheten måste ställas in vid väderförhållanden som ger upphov till starka strömmar. För påverkan och konsekvenser av sedimentationen har vädret därmed inte någon avgörande betydelse. Området som är aktuellt för sandutvinning utgör ett naturligt transportområde för sediment. Större delen av det material som grumlas kommer att sedimentera inom närområdet och eventuellt spill bedöms ge försumbar påverkan.

Problem med syrefria förhållanden i sandutvinningsområdet efter utförd verksamhet bedöms inte uppstå. Vid sticksugmuddring, då havsbotten avsänks med flera meter, kan fördjupningarna som uppstår medföra syrebrist. Vid släpsugmuddring blir avsänkningen av botten betydligt mindre (<0,5 m) och problem med syrefria förhållanden bedöms inte uppstå. Ystads tidigare sandutvinningsverksamhet på Sandhammar bank har inte resulterat i några syrefria förhållanden.

Den avsänkning av botten som kommer att uppstå av sandutvinningen bedöms inte leda till att bottenområden som idag ligger över språngskiktet hamnar under språngskiktet. Den aktuella sandutvinningsmetoden medför att cirka 0,5

m djupa muddringsspår uppstår. Bottnarna inom täktområdet ligger på ett djup mellan 13,5-31 m.

Hela sandutvinningsområdet har alltså djupförhållanden som inte överstiger 31 m och bedöms därför typiskt ha salthalter på 7-11,5 PSU. Sandutvinningsverksamheten bedöms således ske med god marginal över språngskiktet. Även om bottennivån skulle sänkas av i hela täktområdet, så finns ingen risk att djupet överskrider 32 m även efter avslutad verksamhet. Skarpt högre salthalter uppvisas inte förrän cirka 45 m vattendjup, då med salthalter som stabilt överstiger 13 PSU.

Förutsättningarna för avsättning av förorenade sediment i ansökt område är låga med hänsyn till bottenens dynamiska karaktär samt det faktum att området inte utgör någon farled för kommersiell fartygstrafik och ligger långt från förorenande verksamheter. Därför bedöms risken för resuspension av potentiellt miljöfarliga ämnen i sediment som låg.

Havsbottnen i det planerade sandutvinningsområdet är en del av Sandhammar bank som är en större sammanhängande bottenstruktur, där sandiga miljöer och ackumulations- och transportbottnar dominerar. Sandutvinningslokalen utgör endast en liten andel av Sandhammar banks totala utbredning och verksamheten kommer att utföras under en begränsad period. Den av mänsklig aktivitet opåverkade havsbottnen inom Sandhammar bank bedöms därför fortsatt ha en omfattning som ger förutsättningar för att upprätthålla bottenarnas struktur och funktion för den aktuella miljötypen. Sandutvinningsverksamheten bedöms inte heller medföra permanenta förändringar av de hydrografiska förhållandena och bedöms därför inte heller påverka den biologiska mångfalden eller ekosystemen negativt. Verksamheten bedöms medföra en måttlig påverkan på havsbotten och bedöms inte påverka möjligheterna att uppnå miljö kvalitetsnormerna med avseende på fysisk störning enligt havsmiljödirektivet. Sammantaget bedöms konsekvenserna av den planerade sandutvinningsverksamheten bli små.

Vid domstolens huvudförhandling förtydligade kommunen att konsekvensbedömningarna avseende fysisk påverkan (vattenrörelser, strömmar och erosion samt havsbotten och sediment) kan sammanfattas enligt följande.

Sandiga transportbottnar har återhämtningsförmåga eftersom det sker ständiga sedimentomlagringar. Sandhammar bank har god återhämtningsförmåga då det sker en nettotransport av sand hit från den skånska öst- och sydkusten. Vidare att planerade uttag sker i sådan omfattning att de är förenliga med den naturliga återhämtningsstakten. Spår av fysisk påverkan bedöms kvarstå relativt kortvarigt i cirka 3 år.

Större biologisk påverkan undviks genom att ansökt område har flyttats till helt sandiga bottnar samt utförs med släpsugsmuddring och med föreslagna tidsvillkor (september-mars). Därtill planeras fler bottenfauna- och sedimentprovtagningsstationer i samband med in-survey.

Konsekvenser - bottenfauna och primärproducenter

Bottennära livsmiljöer påverkas av den planerade sandutvinningen lokalt genom att ett lager av sand på havsbotten, som utgör livsmiljö för olika arter tas i anspråk. En effekt av detta blir att de bottenlevande arter (flora och fauna) som befinner sig i utvinningsområdet vid tiden för uttaget går förlorade. Livsmiljön som sanden utgör går tillfälligt förlorad, men sandens mäktighet förväntas återställas genom den kontinuerligt pågående östliga sandtransporten på Sandhammar bank.

Inom undersökningsområdet visar provtagning på genomgående fattig bottenfauna avseende både art- och individantal. Utvinningsområdet har låg sekundärproduktion. Inga rödlistade, sällsynta eller ovanliga arter noterades. Bottenfaunaarterna som har påvisats inom undersökningsområdet för den planerade sandutvinningen bedöms vara vanligt förekommande på sandiga bottnar i när-

området, och uppvisar lägre eller liknande artantal och mycket lägre individantal än närbelägna jämförelseområden. Eventuell påverkan bedöms vara tidsbegränsad och reversibel.

Uppföljning av bottenfauna efter Ystads kommuns sandutvinning (2011-2020) visade följande. Tåktstationer uppvisade en mer individ- och artfattig bottenfauna jämfört med referensstationer. Bottenkvalitetsindex visade på en viss återhämtning på tåktstationer efter sandsugningarna, vilket indikerar att sandutvinningen har en lokal och relativt tidsbegränsad påverkan. Generella ökningarna fanns på referensstationerna, men en minskande utveckling 2017-2020. Under 2021-2022 visade generella ökningarna i både tåkt- och referensområden. Detta tyder på att mer regionala påverkansfaktorer styr bottenfaunan i området, vilket försvårar effektuppföljning av sandutvinningen. Resultaten från 10 års kontroll kan inte påvisa tydliga samband mellan verksamheten och bottenfaunans tillstånd.

Det planerade sandutvinningsområdets botten är i stort sett vegetationsfri eftersom ljus- och exponeringsförhållandena i området begränsar förekomsten av bottenlevande vegetation. Primärproduktionen i det planerade sandutvinningsområdet bedöms till stor del utgöras av pelagisk fytoplankton. Sandutvinningen bedöms kunna få små både positiva och negativa tidsbegränsade konsekvenser för fytoplankton i området. Grumling kan påverka ljusförhållandena i vattenpelaren tillfälligt, vilket kan påverka pelagisk fytoplankton. Å ena sidan medför grumlingen en sänkning av ljusinsläpp, vilket resulterar i negativa effekter för fytoplanktons fotosyntes, å andra sidan kan grumlingen medföra att närsalter som finns lagrade i sediment virvlas upp och tillgängliggörs i vattenpelaren, vilket skulle kunna påverka fytoplankton positivt genom närsaltsupptag/tillväxt. Effekterna skulle även kunna ta ut varandra.

I havsmiljödirektivet anges att fysisk störning och permanenta ingrepp inte får påverka biologisk mångfald och ekosystem. Havsbottenarnas flora och fauna

samt tillhörande primär- och sekundärproduktion i det planerade sandutvinningsområdet har bedömts vara av litet värde. Påverkan från den planerade verksamheten bedöms bli måttligt negativ avseende bottenfauna samt obetydlig avseende primärproducenter, och sammantaget bedöms konsekvenserna för dessa parametrar bli obetydliga (primärproducenter) till små (bottenfauna).

Konsekvenser - fisk

Den planerade sandutvinningen medför visst buller i havsområdet under den tid som verksamheten pågår, vilket är en potentiell påverkansfaktor för fisk. Sandutvinning till havs medför generellt kontinuerliga ljud med ett brett frekvensspektrum, där huvudenergin ligger under 1 kHz. Alla fiskarter kan uppfatta lågfrekvent ljud <500 Hz och bedöms därför kunna uppfatta ljud som alstras inom området där sandutvinning pågår. Vissa fiskarter kommunicerar själva med läten, exempelvis i parnings-sammanhang, och arter som är beroende av ljud för sin kommunikation kan därför vara mer känslig för bullereffekter, då de även kan utsättas för så kallade maskeringseffekter där verksamhetsbuller överlagrar fiskens läten och på så vis påverkar reproduktionen på olika sätt.

Sedimentspridning och sedimentpålagring kan påverka fiskar genom att exempelvis tynga ner flytande ägg eller täppa till gälar och försvåra födosök för framför allt larver. Vuxna och juvenila fiskar simmar ofta bort från grumlade områden, och både larver och ägg tål i de flesta fall nivåer av grumling som är högre än vad man normalt finner i naturen under en begränsad tid. Olika fiskarter är olika känsliga för ovannämnda effekter från sandutvinning, och en specifik arts känslighet varierar under olika tider på året eller beroende av livsstadie.

Det är svårt att bedöma sandutvinningsverksamhetens påverkan på hela fiskesamhället, eftersom det är komplext. Sökanden har därför valt att göra mer riktade bedömningar för ett relevant urval av arter. Fiskarter som har avgrän-

sats för vidare bedömning omfattar arter som dominerar det lokala fiskbeståndet (torsk, rötsimpa, skrubbskädda och sill), rödlistade arter med förekomst i området (ål, torsk, vitling), liksom arter som är betydande för yrkesrespektive fritidsfisket (sill, skarpsill, torsk, abborre, gädda, makrill samt ål). Utifrån de fiskarter som sannolikt nyttjar sandutvinningsområdet under sin lekperiod görs även en sammantagen bedömning om och när störning från verksamheten kan behöva undvikas.

Havsbottnarna i det planerade sandutvinningsområdet har bedömts ha måttligt värde för kommersiellt betydelsefulla fiskarter. Med avseende på fisklek så bedöms ett större område som inkluderar det planerade sandutvinningsområdet vara av högt värde för ett urval av arter (inklusive torsk), framförallt sommartid (april-augusti). Sandutvinningsverksamhet som skulle sammanfalla med lektider bedöms kunna medföra måttlig negativ påverkan på vissa fiskarters reproduktion. Som försiktighetsåtgärd föreslås en tidsbegränsning så att sandutvinning inte får utföras under perioden april-augusti.

Med avseende på målsättningar enligt havsmiljödirektivet som rör biologisk störning så omfattas fisk av två miljökvalitetsnormer (C3 och C4). Sandutvinningsverksamheten bedöms inte påverka beståndsstorlek eller beståndsstruktur i lokalt förekommande fiskarter på populationsnivå och inte heller arternas långsiktiga hållbarhet. Sandutvinningsverksamheten bedöms inte heller äventyra möjligheten för att uppnå miljökvalitetsnormen att viktiga funktioner i näringsväven kopplat till fiskbestånden ska kunna upprätthållas. Beaktat föreslagen försiktighetsåtgärd bedöms konsekvenserna av den planerade sandutvinningsverksamheten sammantaget bli obetydliga till små med avseende på fisk.

Konsekvenser - marina däggdjur

Den planerade sandutvinningen kommer att medföra visst ökat buller i området, vilket är en potentiell påverkansfaktor för marina däggdjur. Detta

buller skulle teoretiskt kunna medföra korta till medellånga beteendeförändringar hos marina däggdjur och maskera lågfrekvent kommunikation mellan sälar. Temporär hörselnedsättning är dock inte trolig. Tumlare har vidare visat sig kortvarigt undvika denna typ av verksamhet. Sälar bedöms påverkas än mindre.

Högre frekvenser dämpas snabbt med avstånd, vilket innebär att omfattningen av potentiella effekter av högfrekvent buller är begränsad till sandutvinningsverksamhetens omedelbara närhet. Buller med potentiell påverkan på tumlarnas födosök är mycket högfrekvent, vilket innebär att eventuell påverkan på födosök bara kan ske i muddringsfartygets omedelbara närhet. Det aktuella området på Sandhammar bank utgör inget viktigt område för tumlare. Verksamheten bedöms inte orsaka skadligt impulsivt och påverkar därmed inte möjligheten att uppnå miljö kvalitetsnormen E.2 enligt havsmiljödirektivet.

Den tids- och rumsbegränsade sedimentspridningen och grumlingen som förväntas uppstå vid sandutvinningen bedöms inte ha betydande effekter på tumlare och säl. Djuren använder andra sinnen än synen vid sin livsföring, och lever ofta i naturligt grumliga och mörka miljöer. Marina däggdjur skulle teoretiskt kunna påverkas indirekt av den planerade sandutvinningen, om den skulle ha negativa konsekvenser för fisksamhällen, som utgör basföda för tumlare och säl. Sandutvinning bedöms med beaktande av skyddsåtgärder ha liten konsekvens för fisk, och därför heller inte på födobasen för tumlare och säl. Beaktat föreslagen försiktighetsåtgärd avseende tidpunkt för verksamheten bedöms konsekvenserna av den planerade sandutvinningen sammantaget bli obetydliga till små med avseende på tumlare. För säl bedöms konsekvenserna bli obetydliga.

Konsekvenser - fåglar

Avseende påverkan på fåglar bedöms ansökt sandutvinningsverksamhet främst kunna riskera påverka fåglar som använder området för födosök. Rastande

fåglar (vintertid) bedöms inte använda havsområdet, och fåglar som passerar området flygande bedöms inte störas av muddringsfartyg eller bottenpåverkan. Direkta effekter på fåglar, alltså påverkan under pågående födosök, kan inte helt uteslutas, men det bedöms finnas goda möjligheter att undvika sådan påverkan, exempelvis att sandutvinning bedrivs under tider då fåglar som antas nyttja området mer frekvent inte vistas i det aktuella området. Fisktärna och kentsk tärna vistas inte i Sverige under perioden september-mars, vilket innebär att de föreslagna tidsbegränsningarna för sandutvinningens genomförande även skyddar dessa arter.

Konsekvenser - sjöfart och infrastruktur

Påverkan på sjöfarten från ansökt verksamhet bedöms vara begränsad, då det planerade sandutvinningsområdet ligger utanför de riksintresseklassade farlederna. Sandutvinningen kommer pågå en kortare tid och kommersiell sjöfart som kan förekomma i de påverkade områdena bedöms kunna passera området i kommunikation med muddringsfartyget.

Avseende anläggningar och infrastruktur ligger den planerade verksamheten i närheten av men utanför flera farleder samt Ystad hamn. Avståndet till närmast belägna farled, Gedser - Svenska Björn, är cirka 4 km. Muddringsfartyget bedöms inte komma att trafikera denna farled under själva sandutvinningen. Dock bedöms denna farled och farlederna Hanöbukten - Farleder till Karlshamn och Stilleryd, Åhus - Utklippan samt Pällagrund - Åhus kunna komma att utnyttjas eller passeras när sand transporteras mellan sandutvinningsområdet och Åhus.

Muddringsfartyget bedöms endast marginellt påverka de aktuella farlederna genom att muddringsfartyget utnyttjar eller passerar farleder på sin väg mellan sandutvinningsområdet och Åhus och tillbaka. Denna påverkan bedöms vara förenlig med den kommersiella sjöfart som sker i området.

Kommunen uppgav på domstolens huvudförhandling att ingen bottenförlagd infrastruktur i form av till exempel kabel eller rörledning har identifierats vid samråd eller bottenscanning.

Konsekvenser - marinarkeologi

Inga indikationer på fornlämningar eller andra kulturmiljövärden har påträffats utöver de som redan var kända. Det vrak som var känt sedan tidigare ligger inte inom det planerade utvinningsområdet.

Konsekvenser – skyddade områden

Natura 2000-området Sandhammaren är beläget på land och bedöms med beaktande av avståndet från sanduttagen på Sandhammar bank inte riskera att drabbas av någon påverkan av betydelse på de skyddade habitaterna. Detsamma gäller för det närmast belägna naturreservatet och naturvårdsområdet som är belägna cirka 4-5 km från sandutvinningsområdet.

Konsekvenser - riksintressen

Avseende riksintresse för naturvård, friluftsliv samt kulturmiljövård bedöms ingen påverkan ske, beaktat avståndet från den planerade sandutvinningsverksamheten.

Avseende totalförsvarets anläggningar utgör Kabusa skjutfält riksintresse för totalförsvaret, och runt det finns ett påverkansområde med särskilt behov av hinderfrihet, som sträcker sig ut i havet och som också utgör riksintresse för totalförsvaret. Avståndet mellan den planerade sandutvinningsverksamheten och det närmast belägna riksintresseanspråket (påverkansområde med särskilt behov av hinderfrihet) är cirka 6 km. Muddringsfartyg bedöms inte komma att passera inom detta riksintresseområde.

Kumulativa effekter

I området förekommer småskaligt fiske, fritidsbåtar och området ligger i närheten av större fartygsleder. Dessa aktiviteter är återkommande och långvariga (ständiga), till skillnad från sandutvinningen som bedrivs under avgränsad tid. Aktiviteterna bedöms kunna samexistera och inte ge upphov till någon miljöpåverkan som inte uppstår av varje aktivitet för sig.

Historiskt sett har annan sandutvinning skett i närheten under 2011-2020 (Ystads kommun).

Kristianstads kommun är informerade om Trelleborgs kommun och Ystads kommuns planer på sandutvinning i strandfodringssyfte och att uttag av sand på Sandhammar bank är deras huvudalternativ för sandutvinning. Det skulle vid meddelande av tillstånd medföra parallell sandutvinning i området under de kommande 10 åren. Kommunerna har samarbetat i undersökningsarbetet på Sandhammar bank. De sammantagna volymerna för planerade uttag bedöms uppgå till i storleksordningen 1 miljon m³ sand. Volymen för enbart det mobila sandlagret med en mäktighet överstigande 0,5 m inom undersökningsområdet bedöms uppgå till 2,4 miljoner m³. Därunder finns ytterligare fastare sandlager med uppemot 20 m djup. Kumulativa effekter av de sammantagna sanduttagen är att återhämtning som sker efter avslutad verksamhet kan komma att störas av nya sanduttag. Det bedöms att sandresurserna som finns i området är tillräckligt stora för hållbara uttag även beaktat den sammantagna volymen.

Miljökonsekvenser avseende strandfodring vid Äspet

Stranden är av SGU utpekad som en strand med betydande erosion. Strandfodring har inte tidigare skett i området. Strandfodringen utförs tidsmässigt i anslutning till den planerade sandutvinningen.

Sammanfattningsvis redovisar sökanden att påverkan på bedömningsgrunderna människors hälsa, människors boendemiljö, friluftsliv/rekreation, övrig naturmiljö, risker/säkerhet samt kumulativa effekter medför från små/måttliga till stora positiva konsekvenser. Påverkan på bedömningsgrunderna landbaserade växter, landbaserade naturtyper, bottenflora, bottenfauna, naturtyper vattenmiljö, fåglar, landbaserade djur, skyddade områden, Natura 2000, övriga kulturmiljö, miljö kvalitetsnormer vatten, miljö kvalitetsnormer luft samt klimatpåverkan medför obetydliga konsekvenser. Påverkan på fisk medför obetydliga konsekvenser med skyddsåtgärd. Den övergripande slutsatsen är att entreprenadskedet är mest betydelsefullt och att den planerade åtgärden i driftskedet i huvudsak medför positiva konsekvenser.

Områdesskydd och riksintressen

Natura 2000-området Äspet är beläget ca 1 km från strandfodringsområdet vid Äspet, och är skyddat både enligt art- och habitatsdirektivet och fågeldirektivet. Natura 2000-området Södra Äspet ligger cirka 0,8 km söder om strandfodringsområdet vid Äspet, och är skyddat enligt art- och habitatdirektivet. Naturreservatet Äspet, som även utgörs av Natura 2000-området beskrivet ovan, ligger dels på land, dels i havet. Naturreservatet Södra Äspet överlappar med Natura 2000-området Södra Äspet.

Inom samma område som Södra Äspet naturreservat finns ett område utpekad som landskapsbildsskyddsområde. Äspet omfattas även av strandskydd. Cirka 0,27 km sydost om Äspet finns en fornlämning registrerad.

Stormen Babet har medfört väsentliga förändringar av landmiljöerna, med konsekvensen att de dynrelaterade Natura 2000-värdena i området i stor utsträckning har försvunnit från de naturvärdesobjekt som inventerades under sommaren 2022. Efter stormen Babet har kommunen gjort en ny bedömning.

Avseende tillståndet för naturvärdesobjekt med Natura 2000-karaktär, fördyner och vita dyner, så har dessa minskat drastiskt i arealutbredning och berörs inte längre av risker kopplade till den planerade utläggningen av sand (till exempel överlagring av vegetation) inom det aktuella området. Dynmiljöerna längs det berörda strandavsnittet kan inte flytta sig naturligt inåt land på grund av att infrastruktur och bebyggelse utgör ett fysiskt hinder. Erosionen som orsakades av Babet har därför lett till en omfattande förlust av dynmiljöerna. Stormen har medfört betydande sandvolymförluster på land, vilket innebär att sand har förflyttats till angränsande vattenområden och eventuellt även förlorats till djupare vattenområden. Dynfoten har flyttat cirka 10 m inåt land och cirka en halvmeter upp i höjdlid. Strandplanet har påverkats genom tillförsel av sand från högre delar av dynsystemet. Nettoförändringen beräknas att mer än 5,8 m³/m sand gått förlorad, vilket innebär en sammanlagd volymförlust på cirka 9 000 m³ sand under endast denna händelse.

Kommunens bedömningar beaktar det förändrade utgångsläget efter stormen Babet. Sammanfattningsvis bedöms tillförsel av sand på konstgjord väg vara en förutsättning för att nämnda Natura 2000-värden kopplat till fördyner och vita dyner, som kräver att det finns en naturlig sanddynamik i området som i nuläget hotas av underskott av sand, ska kunna återetablera sig i området. Strandfodring bedöms därför medföra positiva konsekvenser för de aktuella Natura 2000-karaktärerna, och vara en förutsättning för att de ska kunna återhämta sig i området efter påverkan från stormen Babet.

Stranden vid Äspet omfattas av riksintresse för friluftsliv, rörligt friluftsliv, högexploaterad kust samt naturvård. Cirka 1,8 km från Äspet ligger en hamn som är utpekad som riksintresse för yrkesfiske. Övriga riksintressen i närheten bedöms inte påverkas av planerad verksamhet.

Miljökvalitetsnormer för vatten

Äspet ligger vid vattenförekomsten *V Hanöbuktens kustvatten*. Helge å, vars ena utloppsfåra rinner genom Åhus, mynnar i vattenförekomsten. Söder om åns mynning i Åhus hamn omfattar vattenförekomsten vattenområdet hela vägen in till strandkant. Totalt är vattenförekomsten drygt 90 km lång och täcker en areal på 286 km².

Miljökvalitetsnormen i *V Hanöbuktens kustvatten* är satt till god ekologisk status 2027 och god kemisk ytvattenstatus med undantag i form av mindre strängt krav för bromerade difenyletrar och kvicksilver samt förlängd tidsfrist för tributyltennföreningar (TBT) till år 2027. Den ekologiska statusen i vattenförekomsten klassas som måttlig medan den kemiska ej uppnår god status. Avseende måttlig ekologisk status är det utslagsgivande att kvalitetsfaktorn näringsämnen har måttlig status. Växtplankton, makroalger och bottenfauna är alla klassade med god status.

Alla hydromorfologiska parametrar har hög status bortsett från *längsgående konnektivitet* som har god status. Enligt uppgifter från VISS innebär statusklassningen *hög* att mindre än 5 % av arealen avviker från referensförhållandena, och statusklassningen *god* innebär att mellan 5-15 % avviker från referensförhållandena. Påverkansområdena för kvalitetsfaktorerna hydrografiska villkor, konnektivitet och morfologiskt tillstånd har närmare avgränsats under förarbeten till nuvarande vattenförvaltningscykel, bland annat genom finskaliga kartläggningar av tidigare bottenpåverkansområden inom respektive vattenförekomst för att identifiera avvikande bottenareal sammantaget. Vid Äspet där påverkansfaktorn är badplats har konnektivitet och morfologiskt tillstånd bedömts ha mycket stor avvikelse från referensförhållandet och hydrografiska förhållanden ingen avvikelse.

Den planerade strandfodringen har bedömts utifrån kemisk status och kvalitetsfaktorer för ekologisk status. Strandfodringen bedöms inte medföra någon risk för påverkan på ekologisk eller kemisk status i vattenförekomsten.

Konsekvenser - landbaserade naturvärden

Den ansökta verksamheten medför en direkt sandöverlagring i strandfodringsområdet vilket innebär att större delen av befintlig vegetation på stranden begravs under sanden. Påverkan bedöms främst uppstå under perioden när maskiner lägger ut sanden (under cirka 2-3 veckor) och därefter avta successivt när sanden omfördelas på strandplanet. Maskinerna kan även medföra risk för komprimering av marken som skulle kunna skada befintliga rotsystem för vegetationen på stränderna. Den naturtyp som huvudsakligen berörs av strandfodringen är dock naturlig glest bevuxen och karakteriseras av större arealer vegetationsfri sand. Den vegetation som ändå finns inom naturtypen består antingen av ånnuell vegetation som inte har ett permanent rotsystem (exempelvis marviol) eller av gräs som är specialiserade på sandunderlag och har hög tolerans mot översandning.

Det område som ska strandfodras är i stort sett vegetationslöst, då den ursprungliga dynfoten och vegetationslinjen har flyttat inlands med flera meter vid stormen Babet. Det bedöms krävas i storleksordningen 3-5 år utan liknande stormpåverkan, innan dynsystemet som tidigare hyste påtagliga naturvärden kan återetableras på platsen. På grund av de omfattande sandförlusterna i strandens dynsystem under stormen bedöms sannolikheten låg att naturvärden kopplade till sanddynerna kommer att återetableras helt av sig själv. Tillförsel av sand genom ansökt strandfodringsverksamhet bedöms därför med det nya utgångsläget efter Babet inte medföra någon negativ påverkan på landvegetationen och bedöms på sikt kunna gynna den aktuella naturtypen fördynner och vita dyner som domineras av större vegetationsfria ytor och rörlig sand.

Baserat på ovan bedöms strandfodringen ge upphov till obetydliga konsekvenser för landbaserade växter och naturtyper. Jämfört med nollalternativet, bedöms strandfodringen medföra att sanddynerna snabbare kan återetableras och återkolonieras av vegetation typisk för naturtypen. Ansökt verksamhet medför också att strandens naturliga dynamik och potential för sanddynsbildning bevaras och upprätthålls. Ansökt verksamhet bedöms därför leda till positiva konsekvenser jämfört med nollalternativet.

Konsekvenser - fåglar

Inga fåglar har rapporterats direkt från verksamhetsområdet vid Äspetstranden vid inventeringen under 2022. Ett uttag från Artportalen med geografisk sökning inom verksamhetsområdet visade inte heller några rapporterade fågelobservationer under perioden 2013-2023. Vid uttag inom ett större område finns vissa observationer rapporterade, som kan antas vara relevanta även för verksamhetsområdet, men det totala antalet rapporterade observationer/arter är få (14) och rör endast förbipasserande individer och inga häckande fåglar. Jämfört med observationspunkter längre norrut längs kusten i Natura 2000-området Äspet (239 observationer) samt söderut längs kusten i naturreservatet Södra Äspet (220 observationer) förefaller verksamhetsområdet därmed inte utgöra något viktigt område för fåglar.

I ett annat uttag från Artportalen avgränsades observationsplatserna till platserna längre söder om Revhaken. Observationstiden begränsades till perioden september-mars samt för observationer där fåglarnas aktivitet framgick som "rastande" eller "födosök". Med dessa urvalskriterier har totalt 15 fågelarter observerats i området (totalt 799 individer), samtliga tillhörande sjö- och vadarfåglar (kustsnäppa, ejder, kentsk tärna, storlom, dvärgmås, svarthakedopping, skäggdopping, småskrake, sjöorre, alfågel, smålom, fisktärna, kustpipare, prutgås, tordmule). De mest frekvent observerade arterna är svarthakedopping, dvärgmås, alfågel och smålom. Dessa iaktogs som

enskilda individer (<5) eller grupper på upp till 65 individer (per art) som nyttjade platsen vid ett observationstillfälle.

Av de observerade fågelarter kan nämnas att kentsk tärna och fisktärna listas specifikt i bevarandeplanen för det närliggande Natura 2000-området Äspet som ligger cirka 3 km norr om strandfodringsområdet. Båda dessa arter förekom dock i litet antal (<5 individer) och observerades endast vid 1-2 tillfällen. Strandfodringsområdet bedöms därför inte utgöra en betydande biotop för dessa Natura 2000-arter.

Sökanden bedömer sammantaget att det inte finns skäl att genomföra en "riktad fågelinventering" på platsen. Det framgår av statistiken att förekomst av arter och abundans varierar kraftigt mellan observationstillfällena. Baserat på ovan kompletterande uppgifter styrks det att verksamhetsområdet används av rastande och födosökande fåglar ur gruppen sjö- och vadarfåglar under tiden som är aktuell för entreprenaden, men att även för frekvent observerade arter så bedöms betydelsen av just denna plats för rast och födosök vara begränsad jämfört med närbelägna mer ostörda kuststräckor samt naturreservat och Natura 2000-område som bevisligen nyttjas i betydligt större utsträckning av fåglar. Vidare är den störning som kan kopplas till strandfodringsentreprenaden endast temporär. Sjö- och vadarfåglar i området kommer att kunna flytta sig en bit bort medan arbete pågår. Efter avslutade arbeten bedöms fåglar kunna utnyttja området igen. Rastande fåglar påverkas inte alls efter entreprenaden. Födosök kan påverkas tillfälligt i de allra grundaste vattenområden som är viktiga för vadare, eftersom födoresursen bottenfauna kan komma att temporärt påverkas negativt av strandfodringen. De arter som främst observeras inom strandfodringsområdet jagar dock genom att dyka efter bottenfauna och fisk på större djup, över tre meter. Dessa områden bedöms inte påverkas av strandfodringsverksamheten.

Konsekvenser - bottenflora och bottenfauna

Vattenlevande växter saknas vid den aktuella stranden.

Arbete och sandtillförsel i de grunda vattenområdena kan påverka delar av den lokala bottenfaunan negativt. Bottenfaunan vid Äspet är sparsmakad, speciellt i de grundaste områdena där sandutläggningen kommer att ske. Nio arter påträffades totalt vid utförda inventeringar, varav två i de grundaste områdena. Ingen påträffad art var rödlistad och alla förekom i låga tätheter. De samhällen som påvisats vid Äspet består av arter som är vana vid den störningsintensiva miljö som ett grunt sandigt vattenområde utgör, där sandöverlagring förekommer naturligt och frekvent. Påverkan från den ansökta verksamheten är lokal och tidsbegränsad. Förekommande arter bedöms klara av en tillfällig sandpålagring, alternativt ha god förmåga för återhämtning och återkolonisering på populationsnivå då de aktuella arterna är vanligt förekommande i hela trakten.

Kommunen bedömer sammantaget att den miljöpåverkan som orsakas av ansökt verksamhet ligger i samma storleksordning som störningar som förekommer naturligt på detta strandavsnitt.

Röret som utnyttjas för att pumpa sanden från muddringsfartyget till stranden bedöms i viss mån påverka botten, då det vid etableringen kan påverka botten-topografin längs rörets sträckning. Det är dock begränsade arealer som påverkas, då röret är en långsmal struktur med under en meters diameter. Rörutläggning för strandfodring kommer att ske under den villkorsgivna perioden för sandutvinning och strandfodring, alltså under höst/vinter utanför den biologiskt mest aktiva perioden och på bottnar där permanent rotad vegetation inte bedöms förekomma. Mindre förändringar av botten-topografin på mjukbottnar kan orsakas av röret, men de bedöms jämnas ut naturligt efter avslutad verksamhet, då de kustnära bottenarnas morfologi och topografi är exponerade för ständig våg- och strömpåverkan.

Sammantaget bedöms påverkan vara tids- och arealmässigt begränsad. Skyddsvärdet för bottenfauna och bottenflora inom strandfodringsområdet och området för rörutläggning bedöms sammantaget som litet. Baserat på ovan bedöms ansökt verksamhet ge upphov till liten negativ påverkan. Med ett litet skyddsvärde ger detta obetydliga konsekvenser. Jämfört med nollalternativet bedöms ansökt verksamhet medföra vissa positiva effekter (långsiktig förstärkning av stranden och dynerna och bevarande av den aktuella naturtypen) och negativa effekter (viss temporär bottenpåverkan i samband med röretablering och strandfodring).

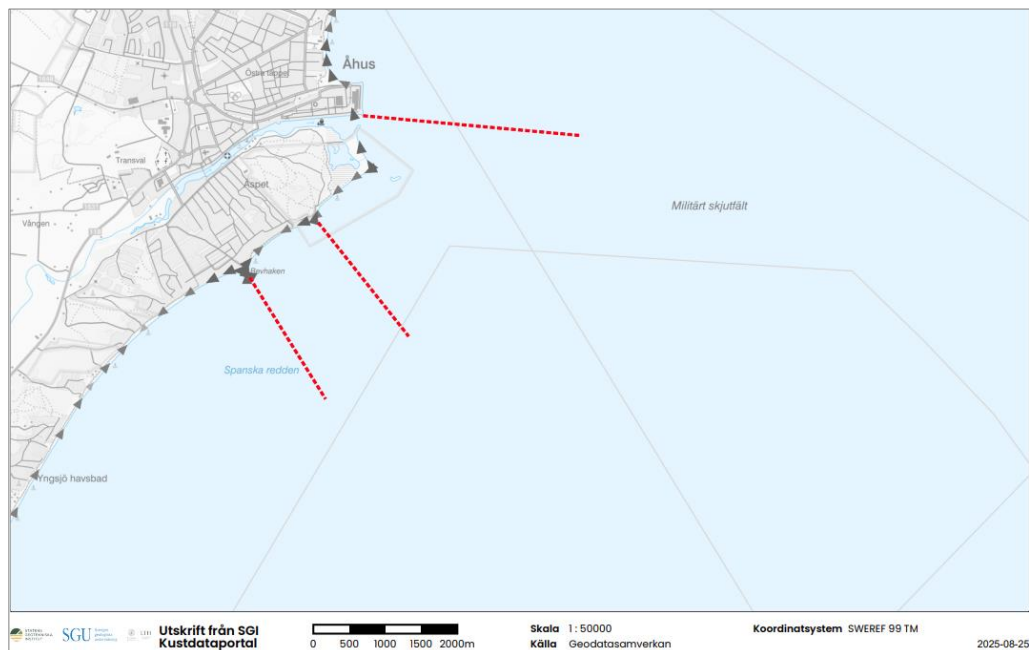
Konsekvenser - ålgräsängar

Naturvärdesinventeringen visar att det saknas undervattensvegetation i anslutning till stranden som ska strandfodras. Kustvattenområdet inom 0-3 m saknar helt ålgräs och övrig rotad undervattensvegetation. Närmaste kända ålgräsbestånd finns utmed Natura 2000-området Äspet, beläget cirka 2,7 km längre norrut.

Sedan ålgräsinventeringen genomfördes år 2022 har kommunen aktivt arbetat med att restaurera ålgräsbestånd i Hanöbukten. Under 2023-2024 har det skett ålgräsplanteringar cirka 300-500 m norr om Revhaken på områden med minst tre meters vattendjup. Planteringen har skett i anslutning till befintliga spridda ålgräsfläckar i syfte att förstärka dessa naturliga glesa bestånd. Sandtransporten i planteringsområdet anges gå söderut, och kommunen bedömer att strandfodring söder om planteringsplatserna inte riskerar öka sandtransporten till de nyplanterade ängarna. Baserat på erfarenhet från planeringsprojektet bekräftas att förutsättningar såsom det heterogena bottensubstratet och den kraftiga exponeringen söder om Revhaken medför att strandfodringsområdet inte lämpar sig för ålgräsbestånd, varken naturliga eller planterade. De rikligaste och tätaste ålgräsängarna förkommer norr om Helge ås hamnutlopp, på cirka 4 km avstånd från strandfodringsområdet.

Strandfodringsområdet ligger strax söder om Revhaken. Sanden kommer huvudsakligen att läggas ut uppe på strandplanet och bedöms också till viss del att placeras i och spridas till de grundaste vattenområdena (<1 m djup). I permanentkedet följer den tillförda sanden de naturliga sedimentspridningsförutsättningar som råder utmed Äspet, se figur 2. De naturliga förutsättningar för sedimentspridning visar att hakarna och rev norr om området för strandfodring tillhör sedimentsystem som är avskilda från strandfodringsområdet. Från Revhaken och strandfodringsområdet sker sandtransporten främst söderut. Det finns därmed ingen risk att sanden sprids till ålgräsängar norr om Revhaken.

Kommunen bedömer sammantaget att strandfodringen inte medför några risker eller konsekvenser för ålgräs.

Figur 2. Naturliga sedimentsystem och transportriktning av sand vid Äspet. Röda linjer visar gränslinjer mellan separata sedimentsystem. Både Revhaken och Snickarhaken samt Helge ås utlopp utgör naturliga barriärer för sedimentspridning längs kusten. Grå pilar visar den dominerande riktningen för sandtransport längs kusten. KÄLLA: Figur 2 i komplettering till ansökan, domstolens aktbilaga 26.

Konsekvenser - friluftsliv

Strandfodringen vid Äspet kommer endast att bedrivas vid tre tillfällen under tio år och tillgången till området för t.ex. friluftsliv begränsas således endast tillfälligt. Härtill kommer att syftet med verksamheten i allt väsentligt är att skydda området från erosion vilket innebär en positiv effekt på sikt då människor fortsatt kan använda stranden.

Konsekvenser - risk och sårbarhet

Sökt verksamhet bedöms i övrigt ge positiva konsekvenser ur ett risk- och sårbarhetsperspektiv då stranden på sikt kommer att kunna erbjuda ett bättre skydd mot erosion och därtill också minska risken för översvämningar från havet. Verksamheten bedöms även medföra positiva effekter för omgivningen då den bedöms bidra till en hållbar klimatanpassning mot förväntade klimatförändringar i form av höjning av havsnivå.

Kommunen bedömer att det inte föreligger risk att erosionsproblematik flyttar sig från det strandavsnitt som berörs av strandfodring. Metoden strandfodring medför inte sådana "nedströmseffekter" som erosionsåtgärder som eftersträvar att hålla kvar sand längs en viss kuststräcka orsakar.

Kumulativa effekter

Strandfodring är en kustskyddsåtgärd som behöver ske upprepade gånger vilket i sig kan innebära en risk för kumulativa effekter. Vid uppföljning av strandfodring i internationella sammanhang har det påvisats att skadliga ekosystemeffekter kan förekomma bland annat på lokalens artsammansättning av marina och landbaserade arter, främst på kort och medellång sikt, inom 2 år efter att strandfodring genomförts. Om strandfodring ökar eller minskar habitatvärden är starkt beroende av vald metod för strandfodringen, om det tillförda sedimentet har liknande egenskaper som strandens naturliga sediment samt

vald tidpunkt för genomförande. Specifikt tidpunkten för genomförandet är särskilt relevant, då sandstränder är dynamiska i rumsligt och tidsmässigt perspektiv. Upprepad strandfodringsverksamhet skulle kunna medföra att eventuella effekter som uppstår vid strandfodring inte hinner kompenseras för genom återetablering, och att upprepade störningar tillsammans kan leda till en större effekt sammantaget.

Baserat på kontrollen av strandfodringen i Ystad gör kommunen bedömningen att upprepad strandfodring vid Äspet bedöms inte riskera att medföra kumulativa effekter under den aktuella arbetstiden. Påverkan från strandfodring enskilda år bedöms inte överstiga den normalt förekommande mellanårsvariationen. Kumulativa effekter på landbaserade naturvärden är svårbedömda, men strandfodring bedöms för insekter, leddjur och växter kunna bidra till ökad artrikedom lokalt.

Samlad bedömning

Sammanfattningsvis gör kommunen bedömningen att sökt verksamhet, med skyddsåtgärden att strandfodring sker under september till mars, inte kommer medföra någon risk för skada på några allmänna eller enskilda intressen.

Tillåtlighet

Kunskapskravet

Kommunen anser att man, genom egen personal och genom anlitade juridiska och tekniska konsulter har erforderlig kunskap för att bedöma eventuella miljö- och hälsorisker som skulle kunna uppkomma i samband med nu sökt verksamhet.

Försiktighetsprincipen

I ansökan redovisade yrkanden och villkor utgör enligt kommunens förmenande tillräckliga försiktighetsmått för att motverka att verksamheten, vilken till sin art och omfattning berör ett väl avgränsat område, riskerar att medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Bästa möjliga teknik

Utvinningen av sand kommer att ske med släpsugningsteknik, vilket bedöms utgöra bästa möjliga teknik. Härigenom minimeras risken för att djuphålor med syrefattiga förhållanden uppkommer.

Substitutionsprincipen

Kemiska produkter som kan medföra risk för skada på människors hälsa eller miljön kommer inte att användas.

Lokaliseringsprincipen

I en av SGU utfärdad rapport konstaterar SGU att uttag av sand vid Sandhammar bank sannolikt kan utföras med bibehållna ekosystemtjänster och biodiversitet. Området omfattas inte av Natura 2000 eller riksintresse för naturvård. Området är dessutom väl studerat, både genom en doktorsavhandling och genom de undersökningar som utförts inom ramen för Ystad kommuns tidigare sanduttag på platsen och de undersökningar som gjorts inom ramen för föreliggande ansökan. Givet dessa förutsättningar har Kristianstads kommun i ett tidigt skede valt att avgränsa undersökningsområdet till Sandhammar bank.

Avseende strandfodringen är stranden vid Äspet utpekad av SGU som en strand med betydande erosion. Området är i dag utsatt för så kallad coastal

squeeze där kustzonen mellan vattenlinjen och bebyggelsen minskat. Utredningar visar att strandlinjen är instabil och att den backar årligen. Tillskapandet av bredare strandplan genom strandfodring kan effektivt och på lång sikt bidra till att dämpa infallande vågor närmast landområdet och därmed reducera ytterligare erosion.

Lokaliseringen bedöms inte stå i strid med bestämmelserna i 3 kap. och 4 kap. miljöbalken och berörda platser bedöms i övrigt uppfylla kraven på lokalisering då ändamålet kan uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.

Övrigt avseende tillåtligheten

Den sökta verksamheten bedöms inte resultera i att någon miljö kvalitetsnorm överträds och står därför inte i strid med bestämmelserna i 5 kap. 3-5 §§ miljöbalken.

Motstående intressen/tvångsrätt

Kommunen bedömer att den sökta verksamheten, med iakttagande av nu föreslagna villkor, inte kommer att medföra någon skada på några allmänna eller enskilda intressen. Tvärt om bedöms strandfodringsåtgärderna vid Äspet medföra förbättrade förhållanden på platsen, till nytta för såväl kommunen som övriga delägare i fastigheten Yngsjö S:6 även som andra boende i området. Åtgärden är således önskvärd från hälso- och miljösynpunkt varför bestämmelsen om tvångsrätt i 28 kap. 10 § 1 p. miljöbalken är tillämplig, varför kommunen med stöd härav bör kunna medges rådighet för att utföra nu sökt strandfodring.

Med beaktande härav och då tillståndet med tillhörande tvångsrätt endast avses att gälla under 10 år från den dag domen vinner laga kraft, så erbjuds inga ersättningar i målet.

Kontroll

Inför ansökan om sandutvinningsverksamhet har Kristianstads kommun undersökt det marina sandutvinningsområdet tillsammans med Trelleborgs och Ystads kommuner som också ansöker/avser att ansöka om tillstånd för sandutvinning från samma område på Sandhammar bank.

Sandutvinningsverksamhet av upp till tre kommuner kan alltså komma att pågå parallellt inom samma sandutvinningsområde. För sandutvinningsverksamheten bedöms det därför särskilt viktigt att kontrollprogrammets upplägg lämnar möjligheten för framtida samarbeten och samordning öppen.

Kontrollprogrammet bör utgöra separata delar för sandutvinning respektive strandfodring, samt tillgodose behovet av att uppföljningen ska kunna ske samordnat mellan länsstyrelsen och SGU i den del som avser sandutvinning. Med utgångspunkt från kommunens utredningar och bedömningar avseende miljökonsekvenser, erfarenheter från tidigare sandutvinning (Ystad och Danmark), ICES riktlinjer samt förväntade tillstånd och villkor föreslår kommunen följande utformning av kontrollprogrammet.

Förslag utformning kontrollprogram sandutvinning

Kristianstads kommun föreslår att kontrollprogrammet omfattar en basinventering och en efterkontroll (slutinventering) med areella kartläggningar (bottenscanning) samt punktvis provtagning (biologi och sediment). Dimensionering och lokalisering av ett referens- och skyddsområde bör ske beaktat identifierade risker och värden i MKB:n. Alla referenspunkter föreslås förläggas utanför själva sandutvinningsområdet.

Syftet med basinventeringen är att provta området innan verksamheten påbörjas. Basrapportens bör redogöra för batymetri, naturmiljö/infauna samt kulturmiljö och lämnas in till tillsynsmyndigheterna. Målsättningar för

uppföljnings- och efterkontroller bör ta avstamp i resultaten från basinventeringen.

Uppföljningskontroller föreslås genomföras efter varje sandutvinningskampanj. Uppföljningskontroller föreslås omfatta tre areella karteringar inom skydds- och sandutvinningsområdet, samt tre gånger punktvis provtagning inom referens-, skydds- och sandutvinningsområdet.

Utifrån ICES riktlinjer för uppföljning av marin sandutvinningsverksamhet föreslår kommunen att det formuleras konkreta arbetshypoteser som ligger till grund för all uppföljning av sandutvinningsverksamheten och som bör kunna besvaras med kontrollprogrammets mätupplägg. Målsättningar och arbetshypoteser bör delas upp i frågor som relaterar till sandutvinningens miljöpåverkan, krav på försiktighetsåtgärder/villkorsefterlevnad samt kontroll av själva uttagsaktiviteter (till exempel fartygsrörelser, uttagsvolymmer med mera).

Kontrollprogram föreslås pågå totalt sett under maximalt 15 år efter basinventeringen. Upplägget redovisas sammanfattningsvis i tabell 1.

Tabell 1. Översikt över tidsförlopp för kontroller före, under och efter sandutvinningsverksamhet.

Befintlig	FÖRE	UNDER			EFTER
		Uttag 1	Uttag 2	Uttag 3	
Underlag från ansökan	Basinventering/insurvey före första uttag	Uppföljningskontroll sommaren efter varje uttagstillfälle, d v s tre tillfällen om samtliga yrkade uttag nyttjas.			Efterkontroll 3-5 år efter avslutad verksamhet
		Slutinventering/utsurvey sker efter uttag 3.			

Rapportering till tillsynsmyndigheter föreslås ske inom 6-8 månader efter respektive provtagningstillfälle. Rapporten föreslås innefatta ett avsnitt som

redovisar en samlad bedömning av samtliga provtagningstillfällen och en effekt- och konsekvensbedömning av sandutvinningsverksamhetens fysiska och biologiska påverkan.

Kostnader för inventeringsupplägget beror på vald omfattning men bedöms medföra väsentliga kostnader för verksamhetsutövaren. Exempelvis kostade den biologiska provtagningen och sedimentprovtagningen samt botten-scanningen i utredningsområdet som gjordes inför ansökan cirka 1,5 miljoner kronor. Omfattningen av fält- och analysarbetet bör ta hänsyn till detta.

Förslag till kontrollprogram för strandfodring

Kristianstads kommun föreslår att kontrollprogrammet för strandfodring omfattar en basinventering och en efterkontroll (slutinventering) för strandområdet, samt uppföljningskontroller under strandfodringsperioden vartannat år, se tabell 2. Sammantaget rekommenderas kontrollprogrammet pågå totalt i cirka 15 år efter basinventeringen.

Tabell 2. Översikt tidsförlopp för kontroller före, under och efter strandfodringsverksamhet.

Befintlig	FÖRE	UNDER			EFTER
		Fodring 1	Fodring 2	Fodring 3	
Underlag från ansökan, MKB och NVI 2022	Basinventering året före första strandfodringen	Uppföljningskontroll vartannat år			Efterkontroll 3-5 år efter avslutad verksamhet
Strandprofilmätningar	Kartläggning av utvecklingstakten för historisk utveckling av vegetationslinje och strandprofiler				Kartläggning av utvecklingstakten för utveckling av vegetationslinje och strandprofiler
Historiska ortofotografier					

under strand-
fodrings-
perioden

Både areella karteringar och punktvis provtagning föreslås vid Äspet, inom inventeringsområdet. Biologiska och morfologiska parametrar bör ingå på land och i vatten. För övervakning av strandfodringens effekter på naturvärden bedöms mätparametrarna bottenfauna, naturvärdesobjektens och strandvegetationens areella utbredning samt lägesförändringar av vegetationslinjen som relevanta.

Det är rimligt att övervaka sandspridningen i vattenområdet av försiktighets-skäl och även som uppföljning av erosionsprocesserna i området. På land finns det anledning att följa upp topografiska förändringar i närheten av bostadsområden samt förändringar och förluster av värdefulla naturtyper kopplat till pågående erosion enligt undersökningar som genomfördes 2024. Morfologiska/topografiska uppföljningar bedöms sammantaget viktiga för verksamhetsområdet. Befintligt dataunderlag för historiskt inmätta strandprofiler kan användas för att ta fram en historisk referensram för verksamhetsområdet. För övervakning bedöms upprepade inmätningar av strandprofiler och fjärranalys av höjddata och ortofotografier vara lämpliga. Uppföljning bör prioriteras inom och i omedelbar anslutning till verksamhetsområdet.

Området för basininventeringen föreslås omfatta inventeringsområdet "Äspet" från naturvärdesinventeringen 2022. Basininventeringen används som utgångspunkt för strandens tillstånd före första strandfodringen. Utöver det kartläggs historiska förändringar, baserat på befintliga data som kommunen och SGI tidigare samlat in för området. Provtagningar föreslås omfatta följande.

1. Fjärranalys av vegetations- och strandlinje

2. Naturvärdesinventering med avgränsade naturvärdesobjekt, samt areell utbredning av fördyner, vita dyner, littorala sandbankar
3. Bottenfaunaprovtagning (olika djup ner till 3 m)
4. Morfologiska förändringar i strandprofilen - erosion och sanddynamik

Kristianstads kommun föreslår att följande arbetshypoteser formuleras i syfte att följas upp genom kontrollprogrammet.

1. Vegetationslinjen inom verksamhetsområdet retirerar långsammare än under en historisk referensperiod.
2. Naturvärdesobjekt med påtagliga naturvärden och Natura 2000-karaktärer ökar i verksamhetsområdet jämfört med basinventering.
3. Bottenfaunasamhällen och födotillgång (bottenfaunabiomassa) är likartade före och efter strandfodringsåtgärder sett över hela kontrollprogrammets tid.
4. Strandprofilernas utveckling över tid visar att tillförseln av sand genom strandfodring speglas i en gynnsam sanddynamik, där sandvolym i strandprofilen ökar sett över hela kontrollprogrammets tid.

INKOMNA YTTRANDEN

Naturvårdsverket har avstått från att yttra sig i målet. Kammarkollegiet har inte hörts av. Försvarmakten, Kustbevakningen, samt Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Kristianstads kommun har meddelat att de inte har några synpunkter.

Havs- och vattenmyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, SGU, SGI, SMHI, Sjöfartsverket, Transportstyrelsen, Statens maritima och transporthistoriska museer, Länsstyrelsen i Skåne län samt Erling och Ingrid Alm har inkommit med yttranden.

Havs- och vattenmyndigheten, Länsstyrelsen i Skåne län, Ystad-Österlenregionens miljöförbund (dag 1) samt Erling och Ingrid Alm har deltagit vid domstolens huvudförhandling.

Havs- och vattenmyndigheten

Havs- och vattenmyndigheten har i skriftliga yttranden samt vid domstolens huvudförhandling sammanfattningsvis framfört följande.

Inställning till ansökan

Tillstånd för sandutvinning på allmänt vattenområde på Sandhammar bank bör undvikas eller hanteras restriktivt. Detta då tröskelvärdena för både fysisk störning (D6C3) och fysisk förlust (D6C4) överskrids i aktuellt havsområde.

Havs- och vattenmyndigheten avstyrker ansökan i den del som avser sandutvinning på Sandhammar bank.

Havs- och vattenmyndigheten anser som alternativ att ansökt verksamhet på Sandhammar bank kan beviljas under förutsättning att tillståndspanoden begränsas till maximalt tre år samt att mängd uttagen sand minskar i motsvarande omfattning (d.v.s. 30 % av ansökt mängd). En förutsättning för att meddela ett sådant begränsat tillstånd och samtidigt följa miljö kvalitetsnorm (D.4), samt inte försvåra möjligheten att nå den övergripande miljö kvalitetsnormen och målet god miljöstatus, är att verksamheten inte bedöms utgöra fysisk förlust. Havs- och vattenmyndigheten anser därför att det behöver tydliggöras om kornstorleken förändras av den ansökta verksamheten.

Havs- och vattenmyndighetens inställning att tillstånd endast bör lämnas för tre år och i begränsad i omfattning motiveras även av det pågående framtagandet av nationell restaureringsplan under Europaparlamentet och Rådets förordning (EU) 2024/1991 om restaurering av natur (naturrestaureringsförordningen).

I det fall verksamheten utgör fysisk förlust avstyrker Havs- och vattenmyndigheten att tillstånd meddelas.

Rättsliga utgångspunkter för att följa miljökvalitetsnormerna för havsmiljön

Miljökvalitetsnormer är i första hand ett uttryck för ett förvaltningsmål för vatten- och havsmiljön. För att målen ska kunna nås kan den förvaltande ambitionen utgå från åtgärder som fastställs i åtgärdsprogram. Även därutöver och på en mer handgriplig nivå måste de beslut som myndigheter och kommuner fattar ta i beaktande hur målen ska nås och vilka åtgärder som krävs. Av 5 kap. 3 § miljöbalken framgår att myndigheter och kommuner ska ansvara för att miljökvalitetsnormer följs. I förhållande till vattenförvaltningen enligt vattendirektivet har detta bland annat kommit till uttryck genom 5 kap. 4 § miljöbalken. Havsmiljönormerna är dock, såvitt framgår av lagstiftningen och förarbeten inte uttryckligen inbegripen i denna bestämmelse.

I 5 kap. 2 § 4 p miljöbalken anges att miljökvalitetsnormer ska ange de krav i övrigt på kvaliteten på miljön som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen. Havsmiljönormerna är normer enligt denna fjärde punkt. Därmed är havsmiljönormernas tillämpning, enligt Havs- och vattenmyndighetens uppfattning, kopplad till de krav som i följer av 2 kap. miljöbalken. I syfte att följa normerna bör därför en verksamhet eller åtgärd regleras bland annat med utgångspunkt i försiktighetsprincipen samt vad som är bästa möjliga teknik samt rimlighetsavvägning enligt 2 kap. miljöbalken.

Havs- och vattenmyndigheten anser att tillståndet i havsmiljön, både vad gäller det faktiska tillståndet men också det önskade tillståndet såsom det definieras av beslutade normer, kan och bör få betydelse i en prövning av verksamheter och åtgärder enligt miljöbalken.

Uppbyggnad HVMFS 2012:18 och i prövningen aktuella miljö kvalitetsnormer

Den övergripande normen (havsmiljöföreskrifterna, bilaga 2), tillsammans med miljö kvalitetsnormer med indikatorer (havsmiljö föreskrifternas bilaga 3) utgör en del av Sveriges genomförande av havsmiljö direktivet.

Bilaga 2 i HVMFS 2012:18 innehåller deskriptorer som anger vad som kännetecknar den övergripande miljö kvalitetsnormen god miljö status. God miljö status är i sig en miljö kvalitetsnorm. God miljö status är också det mål som ska nås eller bibehållas enligt havsmiljö direktivet samt havsmiljö förordningen (2010:1341). Bedömningen av miljö tillståndet inom havsmiljö förvaltningen som för respektive tema bedömer om god miljö status nås, görs utifrån bilaga 2 och respektive deskriptor.

I bilaga 2 aktualiseras deskriptor 6, havsbottens integritet, med bland annat tillhörande kriterier D6C3 (fysisk störning) och D6C4 (fysisk förlust). Till varje kriterium hör indikatorer med tröskelvärden. Bilaga 3 i HVMFS 2012:18 innehåller miljö kvalitetsnormer med tillhörande indikatorer för att bedöma respektive miljö kvalitetsnorm. Miljö kvalitetsnormerna tas fram som delmål för att på sikt nå det övergripande målet god miljö status.

I bilaga 3 aktualiseras miljö kvalitetsnormen D.4, som alltså är ett delmål för att uppnå god miljö status för havsbottens integritet, med tillhörande indikator D.4.2 (Fysisk förlust av sandbankar och rev). Indikator D.4.2 har ett målvärde, vilket återges nedan.

Nyligen beslutade förändringar i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2012:18)

Ändringar i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter om god miljö status samt miljö kvalitetsnormer för havsmiljön (HVMFS 2012:18) gäller från den 1 maj 2025. I detta fall är det de uppdaterade miljö kvalitetsnormerna för fysisk

påverkan (delmål för att nå god miljöstatus för havsbottnens integritet) i havsmiljöföreskrifternas bilaga 3 som berörs. Dessa lyder enligt följande.

D.1 Havsbottenarealen som är opåverkad av mänsklig verksamhet ska ha en omfattning och utbredning som inte äventyrar upprätthållandet av livsmiljötypernas struktur samt deras funktioner, eller konnektiviteten för de livsmiljötypiska arterna.

D.3 Permanenta förändringar av hydrografiska förhållanden som beror på storskaliga verksamheter, enskilda eller samverkande, får inte påverka biologisk mångfald och ekosystem negativt.

D.4 Påverkan på havsbotten till följd av mänsklig verksamhet ska inte äventyra förutsättningarna för att upprätthålla bottnarnas strukturer och funktioner för respektive livsmiljötyp, eller äventyra förutsättningarna för återhämtning för de funktioner som degraderats till följd av mänsklig verksamhet.

Bedömningen av miljö kvalitetsnorm D.4 baseras bland annat på tillhörande indikator D.4.2 Fysisk förlust av sandbankar och biogena rev. Indikator D.4.2 och miljö kvalitetsnorm D.4 syftar till att förhindra att ytterligare fysisk förlust i bedömningsområden som inte når god miljöstatus tillåts. Målvärdet i indikatorn lyder enligt följande. Arealen av biogena rev och typiska artsamhällen i sandbanksamhällen ska bibehållas eller öka.

Bedömning av god miljöstatus avseende havsbottnens integritet

Havsmiljöns tillstånd bedöms var sjätte år enligt havsmiljöförordningen (2010:1341), som genomför EU:s havsmiljödirektiv (2008/56/EG). Bilaga 1 av direktivet består av 11 deskriptorer som var och en speglar miljö tillståndet ur olika marina aspekter. Deskriptor 6 i havsmiljödirektivet beskriver tillståndet

för havsbottnens integritet, där nationella och EU-gemensamma areella tröskelvärden för störning och fysisk förlust av huvudsakliga livsmiljötyper på kustvattentypernas och havsbassängernas bottenar avgör om god miljöstatus nås eller ej.

Det föreslagna området för aktiviteten sandutvinning i Ystads kommun ligger nästan uteslutande inom bedömningsområdet Arkonahavets och Södra Öresunds utsjövatten. Enligt bedömningen 2024 av havsmiljöns tillstånd uppnår bedömningsområdet inte god miljöstatus enligt deskriptor 6, havsbottnens integritet.

Bedömningen grundas på belastningar som orsakar störning och fysisk förlust av de huvudsakliga livsmiljötyperna på havsbotten. I bedömningen appliceras EU-gemensamma tröskelvärden på 25 % maximal tillåten störning, varav maximalt 5 % fysisk störning (nationellt tröskelvärde), samt maximal tillåten fysisk förlust på 2 % per huvudsaklig livsmiljötyp per bedömningsområde. Både tröskelvärdet för fysisk störning och fysisk förlust överskrids i det berörda området. Livsmiljötypen infralitoral sand, som bedöms vara den huvudsakliga livsmiljötypen i området, klarar inte tröskelvärdet, detta avser både fysisk störning och fysisk förlust.

Utgör sandutvinning på Sandhammar bank fysisk förlust?

Sökanden anger att negativ påverkan från sandutvinning på Sandhammar bank är begränsad till släpspår som återställs inom 3 år efter sandutvinningstillfället. Om så är fallet delar Havs- och vattenmyndigheten sökandens bedömning att förändringen av havsbotten är att betrakta som fysisk störning. Om verksamheten istället resulterar i en bestående förändring så är det fråga om fysisk förlust. Av ansökan framgår att ”huvuddelen av Sandhammar banks överyta utgörs av transportbottenar. Ytsedimentens sammansättning (kornstorleksfördelning) i olika områden beskrivs vara en effekt av de för stunden rådande våg- och strömförhållandena och kan därmed ändra karaktär

vid ett annat väderläge”. Havs- och vattenmyndigheten tolkar detta som att eventuella kornstorleksförändringar skulle kunna ha naturliga förklaringar. I ansökan anger dock sökanden även att det funnits tecken på att sandutvinningsområdet som utnyttjats av Ystads kommun under 2011-2020 gradvis fått grövre substrat (mer inslag av grus) jämfört med stationer utan sanduttag.

Havs- och vattenmyndighetens slutsats av ovanstående är att det således finns risk för att sandutvinning vid Sandhammar bank kan resultera i bestående förändringar av ytsedimentens sammansättning. Av kommissionsbeslut (EU) 2017/848 (sidan L125/58) framgår att begreppet *fysisk förlust* ska avse en bestående förändring av havsbotten som har varat eller förväntas vara under två rapporteringsperioder (12 år) eller mer. Fysisk störning å andra sidan ska avse en förändring av havsbotten från vilken denna kan återhämta sig om verksamheten upphör.

En bestående förändring av ytsedimentens sammansättning skulle därmed innebära att verksamheten utöver fysisk störning även orsakar fysisk förlust av havsbotten. Fysisk förlust har en direkt och negativ påverkan kopplad till temaområdet havsbottens integritet (deskriptor 6 HVMFS 2012:18 bilaga 2). Därmed försvåras målet att uppnå god miljöstatus. Ytterligare förlust av livsmiljötypen riskerar att miljö kvalitetsnormen D.4 (HVMFS 2012:18 bilaga 3) inte kan följas i området och försvårar därmed möjligheten att uppnå god miljöstatus för bottenarnas integritet.

Tröskelvärdena för fysisk störning och fysisk förlust överskrids enligt senaste bedömning i aktuellt havsområde

Redan idag överskrids tröskelvärdena för *fysisk störning* (kriterium D6C3, HVMFS 2012:18 bilaga 2) och *fysisk förlust* (kriterium D6C4, HVMFS 2012:18 bilaga 2) i det berörda havsområdet (Arkonahavets och Södra Öresunds utsjövatten) för livsmiljötypen infralitoral sand. Även en låg tillkommande nyttjandegrad, som innebär fysisk förlust eller fysisk störning,

innebär ytterligare negativ påverkan i ett område som inte uppnår god miljöstatus för *havsbottnens integritet*. Detta försvårar uppnåendet av god miljöstatus.

Myndigheten anser därför att en förutsättning för att meddela även ett mer begränsat tillstånd än det sökta och samtidigt följa miljö kvalitetsnorm D.4 (bilaga 3, HVMFS 2012:18) samt inte försvåra möjligheten att nå god miljöstatus för deskriptor D6 (bilaga 2 HVMFS 2012:18), är att verksamheten inte bedöms utgöra fysisk förlust. Havs- och vattenmyndigheten anser således att det behöver tydliggöras om kornstorleken kan förändras av den ansökta verksamheten.

EU-gemensamma och nationella tröskelvärden för att bedöma god miljöstatus

Sökanden anger att det EU-gemensamma areella tröskelvärdet anger maximalt 25 % fysisk störning för att uppnå god status för indikatorn fysisk integritet, vilket inte stämmer.

En huvudsaklig livsmiljötyp är i god status när den totala negativa påverkan från mänskliga aktiviteter inte överstiger 25 % under förutsättning att det nationella tröskelvärdet för fysisk störning (5%) inklusive det EU-gemensamma tröskelvärdet för fysisk förlust (2% per huvudsaklig livsmiljötyp per bedömningsområde) klaras.

Det är alltså inte enbart fysisk störning (inklusive fysisk förlust) som inte får överstiga 25 %, utan det är den sammanlagda påverkan på bottenfauna, djuputbredning av makrovegetation, syrebalans/syreskuld, utbredning av ålgräsängar och från fysisk störning som får vara max 25 %, förutsatt att tröskelvärdena för tillåten fysisk störning och förlust klaras.

Det nationella tröskelvärdet för fysisk störning på 5 % hör till kriteriet D6C3. Kriteriet är obligatoriskt för EU-länderna att tillämpa. För detta kriterium ska

medlemsländerna bestämma tröskelvärden regionalt (Östersjön) eller delregionalt (Nordsjön) genom samarbete. Dessa har ännu inte bestämts, och därför tillämpar Sverige ett nationellt tröskelvärde enligt artikel 4 punkt 2 a i kommissionsbeslutet (EU) 2017/848.

Kunskapsunderlaget till den beslutade bedömningen av deskriptor 6

Sökanden ifrågasätter transparensen i bakgrundsdata i den enligt havsförvaltningens cykler genomförda bedömning av status för respektive havsområde. Kunskapsunderlaget till *den beslutade bedömningen* av deskriptor 6 i havsmiljödirektivet (havsbottnens integritet) bygger på ett omfattande underlag av djup- och substratdata samt påverkanslager från fasta objekt och kända aktiviteter, samt modellering av VMS-punkter och trålspar. Svensk djup- och substratdata är sekretessbelagd av nationella säkerhetsskäl och får endast hanteras inom säkerhetsklassad infrastruktur och av säkerhetsklassad personal.

Samlad bedömning

Det föreslagna området för sandutvinning i Arkonahavet ligger inom område där sandutvinning enligt havsplaneringen anges som användning. Havsplaneringen är vägledande och vid den prövning som nu är för handen har prövningsmyndigheten att slutligt avgöra om verksamheten kan tillåtas och om lokaliseringen är lämplig. Bedömningen kvarstår dock att det aktuella området inte uppnår god miljöstatus för havsbottnens integritet, vilket kan komma att resultera i att ytterligare negativ påverkan inte bör tillåtas i framtiden.

Sammanfattningsvis vill Havs- och vattenmyndigheten påpeka att sandutvinning är en belastning som påverkar de hydrografiska förhållandena på havsbottnen negativt. Strukturen och funktionen av sandbottensamhället påverkas också negativt av denna aktivitet. Dessa effekter försvårar att den övergripande normen för god miljöstatus nås. Sandutvinning orsakar fysisk förlust på havsbottnen (se kommissionsbeslut (EU) 2017/848 sidan L125/58,

Specifikationer och standardiserade metoder för övervakning och bedömning, punkt 3), vilket direkt påverkar havsbottnens integritet och målet att uppnå god miljöstatus enligt havsmiljödirektivet negativt. Då bedömningsområdet Arkonahavet inte uppnår god miljöstatus bör ingen ytterligare fysisk förlust av havsbotten tillåtas inom havsbassängen. Havs- och vattenmyndigheten anser således att sandutvinning i området är olämpligt, speciellt på sikt.

Kumulativ påverkan från ytterligare ansökningar i området

Utöver den sökta verksamheten, kan kumulativ påverkan förväntas om samtliga kommuner som ansöker om att göra sanduttag i området erhåller tillstånd. Havs- och vattenmyndigheten anser att kumulativ påverkan ska tas i beaktande i den nu aktuella prövningen då dessa verksamheter tillsammans utgör ett större påverkanstryck än varje verksamhet för sig. Även detta motiverar ett mer begränsat tillstånd än det ansökta.

Naturrestaureringsförordningen och begränsad tillståndsperiod

Europaparlamentet och Rådets förordning (EU) 2024/1991 om restaurering av natur (naturrestaureringsförordningen) trädde i kraft den 18 augusti 2024. Förordningen är till alla delar bindande och direkt tillämplig i alla medlemsstater. Syftet med förordningen är att återställa ekosystem och livsmiljöer för arter som annars riskerar att försvinna eller dö ut. Enligt förordningen ska varje medlemsland utarbeta och fastställa en nationell restaureringsplan för att nå målen. Framtagande av den nationella restaureringsplanen pågår till september 2026 och ska fastställas under 2027.

Artikel 5 i förordningen handlar om marina ekosystem och hur stor areal av olika livsmiljötyper som ska restaureras till ett gott tillstånd eller återskapas. De aktuella livsmiljötyperna förtecknas i bilaga II till förordningen. De aktuella bottenarna i detta ärende ingår i grupp 7, *Mjuka sediment*.

Enligt förordningen ska medlemsstaterna vidta restaureringsåtgärder för utpekade livsmiljötyper bland annat genom att förbättra dess tillstånd och återetablera arealer med samma livsmiljötyp. I förordningen finns även regler om att medlemsstaterna ska eftersträva att vidta de åtgärder som behövs för att förhindra en avsevärd försämring för alla livsmiljötyper.

Varje ytterligare arealförlust av livsmiljötyper innebär att behovet av att återskapa förlorade arealer sannolikt kommer att öka. Havs- och vattenmyndigheten anser därför att ambitionen i första hand bör vara att minska arealförlusten. Ett viktigt verktyg i ett sådant arbete är möjligheten att reglera villkoren för de verksamheter eller åtgärder som bidrar till en ökad arealförlust. Havs- och vattenmyndigheten bedömer preliminärt att en sådan reglering kan och bör ske bland annat med stöd av 2 kap. miljöbalken i samband med prövning av vattenverksamhet och miljöfarlig verksamhet.

Utifrån naturrestaureringsförordningens syfte och mål går det att ifrågasätta om det är lämpligt med ytterligare uttag av sand på Sandhammar bank. Eftersom arbete pågår med att ta fram ett utkast till restaureringsplan och undersöka behovet av författningsändringar till följd av förordningen så bedömer myndigheten att det i detta avseende ändå skulle vara möjligt att meddela ett mer begränsat tillstånd (maximalt tre år) än det ansökta. Havs- och vattenmyndigheten vill här förtydliga att avsikten med ett sådant begränsat tillstånd är att även mängd uttagen sand ska minska i motsvarande omfattning, jämfört med ansökt verksamhet. Ett sådant tillstånd skulle möjliggöra viss verksamhet under den tid som krävs för att ta fram en restaureringsplan och föreslå författningsändringar. Därefter kan ny ansökan om ytterligare uttag prövas under då beslutade förutsättningar.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

MSB delar uppfattningen att strandfodring vid Äspet kan motverka den pågående erosionen i området. Skåne-Hallandskusten har identifierats som ett

nationellt riskområde för ras, skred, erosion och översvämning. Stranden vid Äspet är utpekad av SGU som en strand med betydande erosion. Det framgår av ansökan att åtgärden kommer att erbjuda ett bättre skydd mot erosion men också att ytterligare åtgärder krävs för att skydda kusten mot erosion, översvämningar, stormar, havshöjning och effekterna av ett förändrade klimat på längre sikt. MSB vill därför betona vikten av uppföljning och att ett kontrollprogram för verksamheten upprättas i samråd med Länsstyrelsen i Skåne län.

Myndigheten har inga synpunkter angående sandutvinning eller lagring av sand.

Sveriges geologiska undersökning (SGU)

Generellt ställer sig SGU positiv till förslag om att strandfodra områden som utsätts för betydande kusterosion, förutsatt att sandutvinningen sker på ett hållbart sätt och att uttaget sker från en lämplig plats. En hållbar utvinning av marin sand förutsätter att uttaget sker där sanden är som mäktigast och att sammansättningen är lik stränderna där sanden planeras att läggas. För att undvika ökad kusterosion samt betydande konsekvenser för den marina miljön, både i och utanför täktområdet, bör sandtäktsverksamheter inte orsaka påverkan på områdets sedimentdynamik.

SGU anser att verksamheten har planerats på lämplig plats och att muddring med släpsugsteknik är passande ur miljösynpunkt för att undvika uppkomst av djuphålor som kan ge upphov till syrefria miljöer.

SGU anser att ett kontrollprogram som utgår ifrån ICES riktlinjer ska upprättas och inkluderas i villkoren. I det fall betydande störningar på sandtransport-system eller störningar på miljön uppkommer till följd av utvinningen, bör verksamheten avbrytas.

Statens geotekniska institut (SGI)

SGI har i skriftliga yttranden sammanfattningsvis framfört följande.

SGI anser generellt att strandfodring är en bra naturbaserad lösning för att hantera erosion och översvämningssproblem i kustområden, men understryker att även strandfodring kan medföra negativa följd effekter. Givet rådande kunskapsläge anser SGI vidare att platsen för sandtäkt framstår som väl vald.

Återkommande storskalig strandfodring är en relativt ny kustskydds metod i Sverige, och praktiska erfarenheter är begränsade till Ystad kommuns fodringsinsatser. Den kollektiva kunskapen kring sanduttag, strandfodring och dess effekter är under uppbyggnad, särskilt vad gäller långtidseffekter och kumulativa effekter, och det innebär att vissa delar kring funktion och påverkan fortfarande omgärdas av osäkerheter. Samtidigt är det genom mer praktisk erfarenhet som den kollektiva kunskapen höjs och osäkerheterna minskas. Det är därför av största vikt att det inom ramen för ansökta verksamheter sker ett kontinuerligt lärande, om kommunen erhåller tillstånd.

Generellt

Ambitionsnivån i ansökan för att beskriva miljöpåverkan förefaller hög, vilket är bra. SGI saknar dock tydlighet och transparens kring hur sökande har landat i att just de volymer som ansökan omfattar, 100 000 m³ fördelat över tre tillfällen över en 10-årsperiod, är väl motiverade. Det är otydligt vad sökandes målbild med fodringsvolymerna är; önskar sökande fylla på med volymer motsvarande de som sökanden räknar med eroderar under en normal 10-årsperiod, eller önskar sökanden fylla på mer än vad man tror försvinner så att en buffert för framtiden skapas? Vad sökande hoppas uppnå kan också påverka hur kontrollprogrammet bör utformas.

I ansökan beskrivs olika dataset som täcker olika tidsperioder; beräknad vågdata för perioden 1979-2019, vegetationslinjeanalys från ortofoton för perioden 2004-2020 och höjddata för perioden 2019-2023. SGI saknar en analys av i vilken utsträckning de olika perioderna ses som representativa för den 10-årsperiod som ansökan omfattar, samt om perioderna är sinsemellan jämförbara sett till de meteorologiska förhållanden som har präglat varje period. Syftet med detta är att tydligare visa hur/om resultat som erhålls från ett visst dataset behöver justeras innan det kan användas som underlag för att förstå den 10-årsperiod som ansökan omfattar. Det är i ansökan svårt att se hur rådande erosionsförhållanden eller behov av strandfodring har kvantifierats utifrån de olika dataseten. Sökande bör på ett tydligt och transparent sätt visa hur rådande erosion har kvantifierats, samt hur denna kvantifiering förhåller sig till ansökta volymer. Sökanden bör för tydlighetens skull explicit ange om, och i så fall hur mycket, tillägg som har gjorts för framtida erosion orsakad av stigande havsnivåer. Sökanden bör motivera varför framtida behov antingen exkluderats eller inkluderats. Slutligen bör den förväntade livslängden för varje fodringstillfälle redovisas på ett tydligt och transparent sätt.

I ansökan hänvisas till en utredning från DHI (DHI, 2018) i vilken sedimenttransport har beräknats. Det är inte tydligt hur de siffror som presenteras har legat till grund för ansökta volymer. Det är heller inte tydligt vilken period presenterade siffror bygger på, och om perioden kan antas representativ för den 10-årsperiod som ansökan omfattar.

I ansökan anges att sand med medianstorlek 0,3 mm har använts som designstorlek för strandfodringen. Detta är grövre än de fraktioner av sand i täktområdet som visas i ansökan. Designförutsättningarna för strandfodringen bör stämma överens med de förutsättningar som sökanden redovisar vid täktplatsen. Då kornstorleken i fodringssanden kan komma att variera kan det vara lämpligt att nyttja ett spann av sannolika kornstorlekar i designförutsättningarna.

Om den sand som läggs ut skiljer sig från designförutsättningarna kommer fodringens slutliga utformning och livslängd också skilja sig från vad som angetts i designen. För en given mängd fodringssand kommer mindre sand att ligga kvar på strandplanet och mer att hamna under vattnet om sanden är finare än vad som antagits i design, eftersom den flackare jämviktsprofilen hos en finare sand gör att mer sand transporteras ut från strandplanet för att fylla upp undervattensprofilen. I sak behöver en flackare eller brantare profil inte vara ett problem, men ju större diskrepansen är mellan de designförutsättningar som presenteras och det verkliga utfallet, desto svårare för samtliga parter att förstå och bedöma projektet.

Det är i sammanhanget viktigt att poängtera att SGI förstår att den verkliga kornsammansättning av fodringssanden med all sannolikhet varierar i både tid och rum, och att det inte är nödvändigt att kunna beskriva all variation i detalj. En viss diskrepans mellan designantaganden och verkliga förhållanden är helt naturlig och i sig inte ett hinder mot att genomföra strandfodring. Däremot understryker SGI vikten av tydlighet och transparens, och att projekt i alla skeden använder bästa tillgängliga kunskap.

Äspet

I ansökan beskrivs att ortofoton från nio olika år under perioden 2004–2020 har använts för vegetationslinjeanalys och beräkning av årlig förändringstakt vid Äspet. Givet sökandes formulering ”årlig förändringstakt” verkar det sannolikt att förändringstakten har beräknats med stöd av samtliga nio linjer, inte bara första och sista linjen, men för tydlighetens skull rekommenderar SGI sökande att explicit ange detta.

I ansökan beskrivs att vegetationslinjen anses vara bättre som markör för att bedöma erosion än strandlinjen, bland annat för att strandlinjens läge kan vara mer diffus och påverkas av vattenstånd. SGI har i sak inget att invända mot denna beskrivning, men påpekar att även analys av vegetationslinjer kan ge

svårtolkade eller missvisande resultat när det kommer till att bedöma erosion. Det är inte helt tydligt hur resultaten från vegetationslinjeanalysen har påverkat de ansökta volymerna, men för det fall att resultaten har en påverkan så rekommenderar SGI sökande att analysera både strandlinjen och vegetationslinjen. På de sträckor där analyserna ger likartad signal stärker detta robustheten i resultaten, och på sträckor där strandlinje och vegetationslinje utvecklas olika är det en signal om att studera platsen närmare för en mer robust bild av sandbehovet.

I ansökan anges att vegetationslinjen vid Äspet har backat i genomsnitt 0,7 m/år och att detta motsvarar en årlig förlust av ca 3 300 m³. Det är inte helt tydligt hur denna siffra påverkar ansökta volymer, men för det fall att resultaten har en påverkan så rekommenderar SGI sökande att tydliggöra hur vegetationslinjens förändring i meter har omvandlats till en volym i kubikmeter. Om detta har gjorts genom att introducera en representativ profil så bör sökande tydligare lyfta fram denna profil samt hur dess representativiteten har säkerställts.

Gällande stormerosion så beskrivs att mellan februari 2019 (LiDAR-data) och 7:e december 2023 (transektinmätning) så försvann 5,8 m³/m sand från en profil söder om fodringsplatsen. Sökande extrapolerar denna förändring mot Revhaken och landar i slutsatsen att ca 9 000 m³ sand försvann under Babet. En alternativ metod vore att beräkna volymförändringen helt baserat på LiDAR-data från februari 2019 och 27:e december 2023. En fördel med detta är att LiDAR-data täcker hela beräkningsområdet vilket säkerställer representativiteten bättre än att förlita sig på att en enskild profil är representativ. Beräkning med LiDAR-data ger en helt annan bild än beräkning med en antaget representativ profil. I stället för en förlust på ca 9 000 m³ visar LiDAR-analysen att mängden sand ökade med ca 2 000 m³ mellan februari 2019 och december 2023, trots Babet. Det mesta av ackumulationen skedde längs den kuststräcka där kommunen nu ansöker om strandfodring. SGI ifrågasätter inte att området söder om Revhaken utsätts för erosion, men vill med exemplet visa

på risker med att extrapolera platsspecifika resultat till en längre sträcka, utan att först påvisa representativiteten. Exemplet visar på behovet av tydlighet och transparens i antaganden och beräkningar.

Upptagsplatsen

I ansökan beskrivs att sediment från de östra delarna av undersökningsområdet inte är lämpade som fodringmassor och att det ansökta uttagsområdet utvidgas västerut. Det medför att en del av det ansökta uttagsområdet inte har undersökts med hydroakustiska metoder. Baserat på figur 9-6 i MKB uppskattar SGI det till att ca 25 % av det ansökta uttagsområdet inte har undersökts. På sidan 23 i MKB skriver sökande att ”det bedöms mycket sannolikt att förutsättningarna för sanduttag i dessa delar är likartade med undersökningsområdets västra delar”. SGI ser i grunden ingen anledning att misstro denna bedömning, men anser att den i något skede måste stärkas av data. Justeringen av uttagsområde innebär också att endast två sedimentprover faller inom uttagsområdet. Innan sökande slutligen bestämmer var uttag ska ske anser SGI att hela det ansökta uttagsområdet måste vara undersökt, samt att fler provtagningspunkter måste falla inom uttagsområdet. Då det med all sannolikhet sker en förändring i kornstorleksfördelning även under bottenytan bör sedimentprover tas för analys ned till åtminstone en halvmeter under bottenytan, dvs till det djup som sanduttaget sker. Syftet med kompletterande undersökningar och provtagningar är att sökanden mer detaljerat ska förstå bottenns utseende, morfologi, egenskaper, uppbyggnad och transportmönster inom det 20 km² stora uttagsområdet. Sandens kornstorlek samt det s.k. mobila sandlagret, biodiversitet och biologisk abundans varierar med all sannolikhet både i tid och rum här.

Kumulativ påverkan

Kristianstad kommun anger att Trelleborgs kommun ansöker om tillstånd för sanduttag i samma område, samt att Ystad kommun också kan komma att

ansöka om sanduttag. Kristianstad kommuns bedömning är att detta ”inte medför några betydande risker för permanent skada eller habitatförlust, då de störningar som uppstår i samband med pågående utvinning bedöms upphöra efter avslutad sandutvinningsverksamhet”. SGI har i sak inget att invända mot att negativa störningar från sanduttag kan vara övergående om bottenförhållandena är de rätta. SGI saknar dock förslag till kontrollmekanismer som säkerställer att bottenområden som har utsatts för tidigare störning ges erforderlig tid till återhämtning. Detta gäller dels i förhållanden till de återkommande uttag som Kristianstad kommun själva ansöker om, dels i förhållande till andra verksamhetsutövarers eventuella kommande tillståndsgivna rättigheter inom samma område. Utan en närmare beskrivning av hur eventuella intressekonflikter skulle kunna hanteras för att undvika kumulativ påverkan förefaller det svårt att bedöma risken för kumulativ påverkan.

Kontrollprogram

Då strandfodringens funktion och omgivningspåverkan är svår att förutspå är det av stor vikt att kommunen har ett väl utformat och ändamålsenligt kontrollprogram. Generellt bedömer SGI att kontrollprogrammet som minst bör omfatta de punkter som listas nedan. En avgörande punkt för ett lyckat kontrollprogram är att den data som samlas in också analyseras så att lärdomar löpande dras och justeringar vid behov kan göras.

- Heltäckande mätningar av batymetri och sedimentfördelning vid uttagsplatsen före och efter uttag av sand samt vid en opåverkad referenslokal.
- Sedimentprovtagningar vid uttagsplatsen före och efter uttag av sand samt vid en opåverkad referenslokal. Sedimentprover ned till muddringsdjup bör tas så att en botten väljs där sandens kornstorlek och färg är likartad det material som finns där strandfodring sker.

- Biologiska undersökningar vid ett antal påverkade lokaler i uttagsområdet och opåverkade referenslokaler nära uttagsområdet.
- Dokumentation av mängden sand som tagits upp/lagts ut vid respektive tillfälle.
- Detaljerad dokumentation av fartygets positioner under muddringsarbetena tillsammans med resulterande släpmuddringsspår. Detta i syfte att studera storleken av den direkta påverkan på botten och inför nästa uttag kunna undvika bottenar med spår från tidigare upptag i syfte att minska risken för djuphålur med syrefattiga förhållanden.
- Analyser av datamängderna från mätningarna av batymetri och topografi inom både uttagsområde och fodringsområde för att följa återhämtning/-utveckling och planering av kommande aktiviteter.
- LiDAR-mätningar eller motsvarande av topografi ovan land samt batymetriska mätningar av det grunda vattenområdet vid fodringsplatsen före och efter utläggning av sand, både inom fodringsplatsen och vid en opåverkad referenslokal.
- Karaktärisering och dokumentation av den sand som tagits upp, exempelvis genom kornstorleksfördelning, färg och organiskt innehåll. Provtagnings-täthet ska vara tillräcklig för att variationer i sandens egenskaper ska vara möjliga att följa och dokumentera.
- Karaktärisering och dokumentation av sanden vid fodringsplatsen, exempelvis genom kornstorleksfördelning. Detta bör ske återkommande också mellan fodringstillfällena för att följa den sortering av fodringssand som är att vänta över tid. Resultaten bör jämföras med en opåverkad referensplats.

Internationellt finns kunskap och erfarenhet samlad i organisationer som ICES WGEXT (The International Council for the Exploration of the Sea, Working Group on the Effects of Extraction of Marine Sediments on the Marine Ecosystem) och European Climate Adaptation Platform Climate-ADAPT, vilket kan erbjuda stöd vid utformandet av kontrollprogram.

SGI framhåller vikten av ett väl utformat och ändamålsenligt kontrollprogram. SGI önskar, som en remisspart, fortsatt möjlighet att bidra med synpunkter kring sökandes slutgiltiga förslag till kontrollprogram inom ramen för tillståndsprövningen.

SMHI

Myndigheten håller med om att strandfodring kan vara ett lämpligt val för att temporärt minska effekterna av översvämning och dynerosion, men hänvisar till SMHI:s synpunkter från samrådet, där det påpekats att den planerade strandfodringen troligtvis inte kommer att täcka det existerande behovet av för höga vattenstånd, stormar samt skyfall i ett framtida klimat.

Problemen med stranderosion förväntas öka med stigande havsnivå. Parallellt med den mer temporära lösningen med strandfodring bör en långsiktig lösning utredas för fastigheter kring Äspet. Planerad reträtt nämns i MKB del 2 som en långsiktig åtgärd som inte använts i Sverige som erosionsåtgärd för tätortsbebyggda områden men som skulle kunna utredas ytterligare för fastigheter kring Äspet.

Myndigheten noterar också att det inte gjorts några mätningar på miljögifter eller närsalter på Sandhammar band där sanden ska utvinnas. Då vattenförekomsten V Hanöbukts kustvatten vid Äspet inte uppnår god ekologisk status på grund av kvalitetsfaktorn näringsämnen och inte uppnår god kemisk status så hade det varit önskvärt att mätningar av dessa parametrar inkluderas i MKB.

Sjöfartsverket

Sjöfartsverket har inga invändningar mot att uttag av sand sker såsom det beskrivs i ansökan, men ser att följande villkor ska ingå i tillståndet.

- Senast sex (6) veckor före uttag av sand påbörjas ska detta meddelas till ufs@sjofartsverket.se för information till sjöfarten via ordinarie informationsvägar. Informationen ska innehålla uppgifter över område, omfattning, kontaktuppgifter och tidplan samt eventuella andra uppgifter av betydelse för sjötrafiken.
- Efter att uttaget av sand har genomförts ska det berörda området sjömätas enligt internationell standard FSIS-44 och djupdata delges Sjöfartsverket. Det rekommenderas att samråd söks med Sjöfartsverket innan sjömätningen genomförs för att upprätta en sjömättningsplan samt för hur data ska redovisas.

Transportstyrelsen

Sandhammar bank ligger i kusttrafikzonen av det IMO beslutade ruttsystemet TSS Bornholmsgat. Ruttsystemet innebär att enkelriktade trafikstråk och separeringslinjer/-zoner med tillhörande kusttrafikzon har tagits fram för att underlätta fartygens passager på ett säkert sätt.

Transportstyrelsens yttrande är ur sjöfartssynpunkt. Av regel 10 d i Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (TSFS 2009:4) om sjövägsregler framgår följande.

1. Ett fartyg får inte använda en kusttrafikzon om det kan använda avsett trafikstråk i angränsande trafiksepareringssystem utan att eftersätta säkerheten. Fartyg med en längd under 20 meter, segelfartyg och fartyg sysselsatta med fiske får dock använda kusttrafikzonen.

2. Oavsett vad som anges i 1 får fartyg använda en kusttrafikzon när det är på resa till eller från en hamn, offshoreanläggning, lotsstation eller någon annan plats som är belägen i kusttrafikzonen. Ett fartyg får även använda en kusttrafikzon för att undgå överhängande fara.

Transportstyrelsen har gjort bedömningen att området för sandutvinning kan anses vara en annan plats belägen inom kusttrafikzonen och fartygstrafik till området bedöms således tillåten. Fartygstrafiken bör dock begränsas så långt som praktiskt möjligt utan att äventyra sjösäkerheten. Området är övervakat av Sweden Traffic (Sjöfartsverket) och Kustbevakningen vilka bör informeras i god tid innan planerade arbeten påbörjas.

TSS Bornholmogat är kraftigt trafikerat av handelssjöfarten och tillhörande kusttrafikzon trafikeras av fiskefartyg och fritidsbåtstrafik. Vi vill även påminna om följande delar av regel 10 i Sjövägsreglerna vilka särskilt bör tas i beaktan vid planering av arbeten i området.

- f) Fartyg som framförs i områden när ett trafiksepareringssystemets ändpunkter ska framföras med särskilt försiktighet.
- g) Fartyg ska så långt som praktiskt möjligt undvika att ankra i ett trafiksepareringssystem eller i områden nära trafiksepareringssystemets ändpunkter.
- h) Fartyg som inte använder ett trafiksepareringssystem ska hålla sig ifrån det med så bred marginal som är praktiskt möjligt.

En viktig säkerhetshöjande åtgärd vid arbeten till havs är information till övrig sjötrafik. Sjöfartsverket Ufs-redaktionen bör informeras i god tid innan arbeten för bedömning om Ufs-notis eller navigationsvarning ska gå ut till sjöfarten. Lokala intressenter så som fiskare, rederier och båtklubbar m.fl. bör även informeras via lämplig kanal.

Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM)

SMTM gör bedömningen att det inte går att utesluta att fornlämningar kan förekomma i det berörda vattenområdet. Därför anser SMTM att kontakt ska tas med kulturmiljöenheten, Länsstyrelsen i Skåne län, för samråd och vidare beslut i ärendet. SMTM föreslår även att marinarkeologisk expertis ges möjlighet att analysera resultatet av de genomförda geofysiska undersökningarna utifrån ett arkeologiskt perspektiv. Om kulturhistoriska lämningar eventuellt kan påverkas av det planerade arbetet bör dessa dokumenteras och analyseras vidare för att i första hand avgöra om de är fornlämningar eller inte.

Vattenområdet utanför Sandhammaren är känt som ett område där det genom århundradena inträffat många fartygsförlisningar. I kulturmiljöregistret, KMR, finns en registrerad lämning i eller i nära anslutning till det aktuella området. Kunskapsläget skall dock ses mot bakgrund av att det aktuella området inte är fullständigt inventerat arkeologiskt.

1971 gjorde Sjöhistoriska museet en inventering nära Mälarhusens Strandbad, norr om det aktuella området. En sträcka på 3 500 meter avsöktes och nio vrak, helt eller delvis översandade, påträffades. SMTM gör därför bedömningen att det inte går att utesluta att fornlämningar kan förekomma i det berörda vattenområdet.

SMTM vill även påpeka att enligt 2 kap. 10 § Kulturmiljölagen (1988:850) ska arbetsföretaget omedelbart avbrytas om fornlämning påträffas.

Länsstyrelsen i Skåne län

Länsstyrelsen i Skåne län (länsstyrelsen) har i skriftliga yttranden samt vid deltagande på domstolens huvudförhandling sammanfattningsvis slutligen framfört följande.

Inställning till ansökan

Länsstyrelsen anser att utvinning av sand till havs är något som ska ske restriktivt, men om samhällsnyttan bedöms vara stor och miljöpåverkan liten kan en sådan verksamhet tillstyrkas. I det här fallet ska massorna nyttjas för strandfodring av två strandavsnitt där det sker erosion. Strandfodringen bedöms vara av samhällsviktig nytta. Vidare bedöms påverkan från verksamheten vara liten. Därför bedömer länsstyrelsen att verksamheten kan tillstyrkas.

Vid domstolens huvudförhandling framförde länsstyrelsen även att sand är en bristvara. Om marin sand inte kan användas går det inte genomföra strandfodring. Länsstyrelsen lämnade även förslag till ytterligare villkor om att eventuella körskador efter varje strandfodringstillfälle ska återställas av kommunen.

Ansökningsområdet

Delar av ansökningsområdet ligger utanför undersökningsområdet. Där beskrivs inte miljöpåverkan i underlaget tillräckligt väl vilket gör det svårt att bedöma storleken på miljöpåverkan. Ystads kommun och Trelleborgs kommun är också i processen att ansöka om tillstånd för vattenverksamhet samt tillstånd utifrån kontinentalsockellagen (KSL) för likvärdiga verksamheter. Deras underlag är näst intill identiska som underlaget för Kristianstads kommuns nu aktuella tillståndsansökan.

Länsstyrelsen hade samrådsmöte den 7 februari med Ystads kommun med anledning av ett KSL-tillstånd för deras motsvarande verksamhet. Vid det mötet lyfte länsstyrelsen problematiken att delar av ansökningsområdet ligger utanför undersökningsområdet och att det därför är svårt att göra en bedömning om miljöpåverkan där. Sökanden menar att merparten av de undersökningar som de har gjort sträcker sig utanför det avgränsade undersökningsområdet och att de därför även täcker in hela ansökningsområdet. Vidare menar sökanden

att de miljöbedömningar som har gjorts har baserats på det nya förskjutna läget. Att de med säkerhet kan göra antaganden om att ansökningsområdet är så pass likt undersökningsområdet att den bedömning de har gjort för miljöpåverkan kan appliceras på hela ansökningsområdet.

De utvecklar även att det inför varje enskilt tillfälle när en sandutvinning kommer att genomföras inom ansökningsområdet också kommer att genomföras en förberedande undersökning. Den genomförs av utföraren för att noggrannare avgränsa lämpliga delområden inom det större ansökningsområdet för att utföra sandutvinningen. De söker aktivt efter områden där botten är så pass homogen som möjligt, relativt fraktioner hos sanden, för att på så vis utvinna bästa möjliga sand för strandfodring. De utvecklar även att den delen ansökningsområdet som i nuläget inte överlappar med undersökningsområdet avses provtas för bottenfauna och sedimentegenskaper. Syftet är att dessa undersökningar behövs för ett kommande kontrollprogram, men att sådan provtagning först kommer att ske inför genomförandeskedet.

Länsstyrelsen har fått ta del av mötesanteckningar från samrådsmötet den 7 januari där sökanden i skrift redogör för denna kompletterande information. Sökanden menar att då samrådsunderlagen är näst intill identiska så kan den information som framgick vid samrådsmötet 7 januari för Ystad kommuns verksamhet också appliceras på tillståndsansökan för vattenverksamhet för Kristianstads kommuns verksamhet. I ljuset av det så gör länsstyrelsen bedömningen att de bedömningar som sökanden har gjort av miljöpåverkan är tillförlitliga för hela ansökningsområdet.

Länsstyrelsen bedömer därför att verksamheten kan tillstyrkas inom hela ansökningsområdet.

Sandhammar bank - resurs för sandutvinning

Sökanden anger att det område där Ystads kommun tidigare har bedrivit sin verksamhet för sandutvinning numera inte är lämpligt för fortsatt sandutvinning. De anger att de i samråd med SGU valt att i stället utforska det för ansökan nuvarande undersökningsområdet för fortsatt sandutvinning.

Länsstyrelsen ställer sig frågande till de uppskattningar som gjorts angående mängden sand som finns tillgänglig på Sandhammar bank som lämpar sig för strandfodring. Det framgår i underlaget att det inte finns någon konkurrensituation mellan de tre kommunerna som vill utvinna sand på Sandhammar bank. Det framgår inte i underlaget om det område där Ystads kommun tidigare bedrivit sin verksamhet för sandutvinning förväntades att innehålla en större mängd sand än vad det visade sig göra. Ystads kommuns totala sandutvinning inom det området motsvarar 340 000 m³. Efter den verksamheten tolkar länsstyrelsen det som att det området numera är förbrukat fram till dess att ny lämplig sand ackumulerats inom området. Hur lång tid det tar för dessa områden att återhämta sig och bygga upp ny sand för sandutvinningen framgår inte i underlaget. Det nuvarande undersökningsområdet uppskattas att innehålla 2 miljoner m³ sand som är lämplig för sandutvinning.

Vid det samrådsmöte som länsstyrelsen hade med Ystads kommun den 7 januari så lyftes även den här frågan. Sökanden redogjorde då för historiken för Ystads kommuns tidigare sandutvinningsområde. De menar att de undersökningar som låg till grund för det ursprungliga tillståndet genomfördes redan på 90-talet. På grund av utmaningar kring ett KSL-tillstånd så försenades verksamheten med cirka 10 år. När de väl fick tillstånd enligt KSL för verksamheten så var de undersökningar som låg till grund för verksamheten så pass daterade att områdets egenskaper förändrats. Den förändringen var så pass väsentlig att mängden tillgänglig sand med rätt fraktioner då var mycket begränsade inom området. Det medför att Sandhammar bank på grund av att

dess transportbottnar är ett mycket föränderligt område och området i sig byggs på österut.

De menar att det nuvarande ansökningsområdet inte delar de problem som det tidigare området uppvisade för att det ligger längre österut, samt att de nuvarande undersökningarna fortfarande är aktuella i tid och därför tillförlitliga. Länsstyrelsen observerar att det därför kan vara viktigt för den här typen av verksamheter att undersökningar som genomförts relativt nyligen för att kunna säkerställa att ansökningsområdet lämpar sig för verksamheten. Det kan vara något som behöver redovisas fortlöpande i kontrollprogram för verksamheten utifrån de undersökningar som ändå genomförs inför varje enskilt utvinnings-tillfälle.

Fisk

Länsstyrelsen noterar att det förekommer skrivningar i underlaget som gör att det blir mindre trovärdigt gällande sakkunnighet inom fisk och fiske. Här följer ett antal exempel. Atlantlax omnämns där det torde vara Baltic Salmon eller Östersjölox. Det skrivs att torsklek och deras befruktning sker i ytan. Glasål omnämns som smolt och det anges att blankål vandrar på 200-700 meters djup eller djupare, vilket den troligen gör i Atlanten men inte genom nu aktuellt område.

I ansökan finns det på flera håll hänvisningar till Artportalen (SLU Artdatabanken). Data i Artportalen bygger i första hand på att personer rapporterar in sina fynd. Vilka personer som besöker en plats (personernas intresse och kunskap) liksom besökstrycket i ett specifikt område påverkar därmed sannolikheten för att det ska finnas rapporterade fynd i Artportalen. Länsstyrelsen bedömer därmed att frånvaron av rapporterade fynd i Artportalen inte ensamt kan ligga till grund för om en art förekommer eller inte inom ett område. Speciellt inte i utsjön där ansökningsområdet ligger. Sökanden refererar även

till kustprovfiske i Hanöbukten vilket länsstyrelsen bedömer är svårt att jämföra med det område sandutvinningen ska ske och därför ifrågasätter om det kan ses som representativt.

Länsstyrelsen tar på sig ett visst ansvar över att dessa brister inte har utpekats tidigare i processen för att kunna korrigeras. Men bedömer att det är viktigt att belysa att de finns i underlaget. Länsstyrelsen har så pass god lokalkännedom för området och verksamheten i sig är så pass väl beskriven att länsstyrelsen bedömer att miljöpåverkan på fisk trots brister i underlaget sannolikt är korrekt beskriven. Vidare bedömer länsstyrelsen att de skyddsåtgärder, framför allt den tidsperiod när de ska bedriva verksamheten, är lämpliga skyddsåtgärder för att minska påverkan på fisk. Därför bedömer länsstyrelsen att verksamheten kan tillstyrkas, men att sökande bör åtgärda bristerna i underlaget.

Strandfodring

Länsstyrelsen har länge förordat strandfodring längs med erosionsutsatta kustområden som en bra metod för att förebygga eller sakta ned erosionen. Hårda erosionsskydd som ett alternativ till strandfodring kan riskera att flytta och förstärka erosionsproblematiken till angränsande strandavsnitt utan skydd. Nyligen har även hybrida erosionsskydd börjat prövas där ett hårt skydd kan kombineras med strandfodring och plantering av vegetation för att orsaka mindre påverkan på angränsande strandavsnitt utan skydd. Strandfodring kan även vara ett bra komplement på en sträcka där det finns hårda erosionsskydd för att mildra erosionsproblematiken som de angränsande strandavsnitten orsakas där hårda skydd saknas. Det är viktigt vid strandfodring att den sand som nyttjas lever upp till lika på lika principen och att den inte innehåller olämpliga halter av föroreningar.

Det framgår i underlaget att en sanddyn med vegetation bättre motstår erosion, framför allt från vinderosion. Sökande redogör för att sträckorna som ska strandfodras huvudsakligen är utsatta från vågerosion och att vegetationen

därför inte bedöms vara lika viktig. Sökande anger även att det finns en risk för att befintlig vegetation kommer att täckas i samband med att sträckorna strandfodras. Sökande har redogjort för att det förekommer arter såsom sandådra och flockfibbla inom området, som är skyddsvärda arter. Vidare redogörs för att det finns möjligheter för vegetationen att återhämta sig efter strandfodringen. Länsstyrelsen noterar att sökande har för avsikt att bedriva sandutvinning och strandfodring ett antal gånger under en längre period. Därmed kommer den befintliga vegetationen att utsättas för påverkan i samband med varje enskilt tillfälle. Länsstyrelsen hade gärna sett att sökanden vidtog åtgärder för att mildra påverkan på befintlig vegetation samt åtgärder för att öka sannolikheten att vegetationen snabbt kan återhämta sig på platsen och på så vis höja naturvärdena på platsen.

Förslag på villkor

Nedan redovisas de förslag till villkor (med länsstyrelsens ursprungliga numrering) som inte kommunen i sin slutliga framställan inte tillgodosett.

8. Kontrollprogram för verksamheten ska i huvudsak utformas efter ICES riktlinjer och ska upprättas i samråd med tillsynsmyndigheten och ges in till tillsynsmyndigheten senast 2 månader innan arbetena påbörjas.
10. Sökanden ska inför initialt genomförandeskede färdigställa provtagningen av bottenfauna och sedimentegenskaper inom hela ansökningsområdet och meddela resultaten till tillsynsmyndigheten.
11. Instrument eller annan utrustning får inte lämnas kvar efter att täktverksamheten avslutats. Förlorad geoteknisk eller geofysisk utrustning ska återhämtas.

Ingrid Alm och Erling Alm

Ingrid Alm och Erling Alm, ägare till fastigheten Yngsjö 14:99, tillstyrker ansökan men yrkar att krav på årliga mätningar av sandnivåer fastställs i villkor.

Stränderna i Äspet, Täppet och Östra Sand i Åhus har sedan många år tillbaka varit i behov av åtgärder på grund av erosionen. De föreslagna åtgärderna har dröjt alltför länge. De är inte av tillräcklig omfattning, men förslaget utgör en bra början på en process, som måste fortsätta under många år framåt. Det är viktigt att strandfodringen snarast genomförs. Det är av vikt att sandnivåerna såväl på land som i vattnet framöver årligen uppmäts och dokumenteras för att få underlag till framtida underhåll och åtgärder.

Maurd Jönsson

Maurd Jönsson, ägare till fastigheterna Yngsjö 1:167 och Yngsjö 11:55, har inkommit med följande yttrande. Alla kostnader utöver eventuell påverkan på ovanstående badbodas som orsakas av strandfodringen i framtiden skall bekostas av Kristianstads kommun och även bevisbördan på eventuell negativ påverkan av fodringen skall falla på Kristianstads kommun.

YngsjöÅbodas

YngsjöÅbodas har genom ombudet Magnus Jönsson inkommit med följande yttrande. Alla kostnader utöver eventuell påverkan på ovanstående badbodas som orsakas av strandfodringen i framtiden skall bekostas av Kristianstads kommun och även bevisbördan på eventuell negativ påverkan av fodringen skall falla på Kristianstads kommun.

KOMMUNENS SVAR PÅ INKOMNA YTTRANDE

Kommunen har i yttrande inkommit med bemötande av Havs-och vattenmyndigheten samt SGI:s yttranden. Vidare har kommunen justerat sina förslag till villkor med utgångspunkt av länsstyrelsens förslag till villkor.

Vid domstolens huvudförhandling framförde kommunen att de avstyrker det förslag till villkor om årlig inmätning av höjderna på stranden Äspet som framfördes av Ingrid och Erling Alm. En sådan åtgärd kan dock hanteras inom ramen för kontrollprogrammet och kommunen åtar sig att genomföra detta.

Angående yttrandet från YngsjöÅbodas om att alla kostnader utöver eventuell påverkan på ovanstående badbodas som orsakas av strandfodringen i framtiden skall bekostas av kommunen är det kommunens inställning att eventuella framtida skador ska hanteras inom ramen för oförutsedd skada. Kommunen förtydligar även att kommunen står för samtliga kostnader för själva strandfodringen.

Kommunen tillstyrker länsstyrelsens förslag till villkor om återställande av eventuella körskador på Äspet.

Bemötande av Havs- och vattenmyndighetens yttrande

Kommunen har slutligen i skriftliga bemötanden och vid domstolens huvudförhandling sammanfattningsvis framfört följande avseende yttranden från Havs- och vattenmyndigheten.

Utgör sandutvinning på Sandhammar bank förlust eller störning?

Kommunen menar att sandutvinningsverksamheten inte medför fysisk förlust, utan att det är temporär fysisk störning det är fråga om. Vid tidigare utförd sandutvinning på Sandhammar bank har det påvisats att återhämtning normalt

sett sker inom ett par år i det område som sandutvinning har genomförts i, efter avslutad verksamhet.

Nyttjandegrad

I fråga om fysisk påverkan inom täktområdet är en relevant fråga hur stor andel av täktområdet som faktiskt har används för sandutvinning, vilket kan beskrivas som nyttjandegraden. Sammantaget har cirka 50 % av området aldrig utnyttjats för sandutvinningsverksamhet. På vissa delar av området har sandutvinningsverksamhet pågått upp till tre gånger.

Varaktighet och återhämtning – hur lång tid kvarstår spår efter sandutvinning?

En relevant aspekt är hur länge sandutvinningsspår finns kvar i området efter det att sandutvinning har förekommit. Spår sandar igen med tiden, vilket beror på den naturliga dynamiken i området och takten på tillförsel av nya sediment. Om tillförseln sker i tillräckligt snabb takt så kan spår helt försvinna inom kort tid. I samband med utvinning av sand från Sandhammar bank under år 2020 utfördes sjömätning av botten av Clinton Marine Survey (CMS). Resultaten från mätningen efter utförd släpmuddring indikerar att sandbotten i vart fall har återställts efter tre år från sandutvinningstillfället.

Vilka spår uppstår med släpsugmuddring och avviker dessa från naturliga topografiska variationer i området?

Ytterligare en aspekt är att följa upp vilka spår som faktiskt uppstår i samband med att sandutvinning genomförs och hur dessa spår förhåller sig jämfört med naturliga topografiska skillnader och variationer på referensbottnar där ingen sandutvinning har skett. Dessa bedömningar baseras på batymetriska data från CMS outsurvey år 2020 som tillhandahållits av Ystads kommun. Sammantaget visar ovan bottenscanningar från Ystads kommuns tidigare sandutvinningsområde följande. Den fysiska påverkan som uppstår bör inte utvärderas baserat

på tillståndsgivna arealer för sandutvinningsområdet, men istället redovisas baserat på vilka faktiska uttag som sker i området (genom uppföljning i kontrollprogram). Annars riskerar påverkansarealen att överskattas. Vidare att varaktigheten av de fysiska spår som uppstår efter sandutvinning på Sandhammar bank är begränsad i tiden och bör anses utgöra en tillfällig störning. Samt att de fysiska spår som uppstår vid sandutvinning kan uppvisa en annan geografisk orientering än naturliga sandrevlar i området. Nivåskillnaden mellan naturliga fördjupningar brukar vara upp till 0,3 till 1 m i förhållande till omgivande botten och dalarna kan vara 30 till 100 m breda. De naturliga topografiska variationerna på Sandhammar bank är därför både djupare och bredare än de som uppstår från sandutvinning med släpsugsteknik (cirka 0,5 m djupa relativt omgivande botten och cirka 3-5 m breda).

Bör Kristianstads ansökta sandutvinning begränsas till tre år?

Ystads kommuns tidigare tillståndsgivna sandutvinningsområde är cirka 10 km² stort och cirka 340 000 m³ sand har utvunnits under sammantaget fyra uttagstillfällen under 10 år. Detta motsvarar att hela områdets botten teoretiskt har sänkts av med 3,4 cm om hela täktområdets areal läggs till grund för beräkningen. Om det istället beaktas att uttagen koncentrerades på endast hälften av arealen, är den teoretiska avsänkningen cirka 6,8 cm. Sandutvinning i den omfattningen har endast visat sig medföra tillfälliga bottenstörningar, då fysiska spår återställs inom cirka tre år.

Kristianstads kommun ansöker om uttag av 100 000 m³ från ett 15,25 km² stort område, med tre uttag under 10 år. Detta medför att bottennivån teoretiskt sänks av med 0,7 cm när hela täktområdet beaktas. Om även de övriga kommunernas planerade uttag läggs till (Trelleborgs och Ystads kommuner, tillsammans ytterligare 870 000 m³ volym under 10 år) så innebär det en teoretisk avsänkning på 6,4 cm. Avsänkingsnivån bedöms därför motsvara de faktiska uttagen som skett i Ystads kommuns tidigare sandutvinningsområde.

Kommunen anser att det är motiverat att bedöma sandutvinning på Sandhammar bank som en tillfällig störning, och inte som en permanent förlust av bottenhabitat. Kristianstads kommuns ansökta volymer bedöms utgöra en betydligt mindre störning än tidigare tillståndsgiven sandutvinning som bedrevs av Ystads kommun på Sandhammar bank. Uppföljningen av den tidigare utvinningen har visat att fysiska förändringar som orsakas av sandutvinningen är reversibla. Det saknas därför skäl att begränsa Kristianstads ansökta sandutvinningsverksamhet i arbetstid som Havs- och vattenmyndigheten (HaV) har förordat.

Kristianstads kommun har ansökt om tillstånd om att få strandfodra tre gånger under en 10-årsperiod. Antal sandutvinningar i havsområdet är grundat i det valda upplägget för kusterosionsåtgärden strandfodring, som i sin tur grundar sig i utredda behov av sandtillförsel för att kompensera för den observerade erosionstakten och stigande havsnivåer. För kommunen är det inte praktiskt genomförbart att ta ut hela den ansökta volymen inom tre år. Det står i strid med åtgärdsstrategin mot erosion och miljökonsekvensbeskrivningens konsekvensbedömningar bygger på successiv tillförsel av sand till strandfodringsområdena. Det är inte heller praktiskt möjligt att lagra en så stor volym sand på land. Syftet med upprepade strandfodringar är att kompensera för erosionsförluster i strandområdet som uppstår över tid, med successivt upprepade åtgärder.

Kommunen ser även underhållet på stranden Täppet som hotad om tillståndet begränsas till tre år, då den tidigare domen genom villkor stipulerar att sand måste tillföras för att underhålla den anlagda stranden. Den tidigare utnyttjade landbaserad sandtäckten skulle genom föreliggande ansökan ersättas med marin sand från Sandhammar bank.

Transparens av HaV:s bedömningsgrunder

Det kunskapsunderlag som HaV bygger sina statusbedömningar på är inte redovisat i sin helhet och kunskapsunderlaget som HaV hänvisar till är inte tillgängligt för allmänheten. Att sökanden i tillståndsärenden ska kunna redovisa de förutsättningar som råder i det större havsområdet/förvaltningsområdet, skulle kräva att sökanden i princip låter undersöka hela förvaltningsområdet, vilket är helt orimligt. Det har tidigare belysts att svensk sekretesslagstiftning är ett väsentligt hinder för implementeringen av havsmiljödirektivet.

Kommunen har vid direktkontakt (2025-03-13) med HaV erfarit att uppgifter om till exempel maringeologi och de klassade bottentypernas utbredning är sekretessbelagt och att HaV inte själva har lagrat informationen. Uppgifterna finns i stället hos SGU som tagit fram det högupplösta underlaget. Det är i nuläget inte känt om eller när materialet kommer släppas till allmänheten, och om det sker antyds att det i så fall endast blir med väsentligt lägre upplösning. Sökanden har på grund av att materialet inte är tillgängligt inte kunnat redogöra för vilka förutsättningar som råder i det berörda havsområdet där sandutvinningsverksamhet planeras ske (Arkonabassängen och Södra Östersjön). Kommunen ställer sig frågande till hur HaV har genomfört sina statusklassningar och miljökvalitetsnormer om de viktigaste kunskapsunderlagen är sekretessbelagda och inte ens är tillgängliga för HaV själva.

HaV har klassat i stort sett alla utsjövatten inom det svenska territorialhavet söder om Göteborg/Stockholm som att de inte uppnår god status för deskriptorn havsbottens integritet.

HaV har i sin konsekvensanalys inte redogjort för vilka konsekvenser som de föreslagna miljökvalitetsnormerna medför för i gällande havsplan utpekade nyttjanden och aktiviteter. HaV har heller inte identifierat att havsplanen behöver uppdateras med anledning av de föreslagna miljökvalitetsnormerna.

Kommunen anser att konsekvenserna för prövningen av tillståndspliktiga verksamheter som berör havsbotten behöver utredas och redogöras för i HaV:s konsekvensbedömning kopplat till de föreslagna miljö kvalitetsnormerna.

I HaV:s underlag anges att den identifierade störningen som i huvudsak orsakar nuvarande statusklassningen avseende deskriptorn havsbottens integritet (uppnår inte god status) är bottenstörningar som orsakas av fiske med botten-trål. Samtidigt förefaller sådant fiske komma att fortsätta tillåtas i Östersjön utan några inskränkningar framgent. Trålningsfiske omfattas inte heller av tillståndsplikt enligt miljöbalken och får i svenska territorialvatten till och med bedrivas i Natura 2000-områden. Inte heller konsekvenserna av att lämna botten-trålningens påverkan oreglerad har konsekvensbedömts i HaV:s analys som presenterats tillsammans med remissförslaget för statusbedömningar-/MKN.

Specifikt för förvaltningsområdet Arkonabassängen och södra Öresund har botten-trålningen en betydande arealutbredning och berör sammantaget minst 80 % av förvaltningsområdet, baserat på underlag från Helcom.

Kommunen anser det vara fel att föreslagna miljö kvalitetsnormer ska kunna medföra att tillståndspliktig, samhällsviktig verksamhet som sandutvinning för strandfodring kan bli otillåtligt eller begränsas i tid, när den egentliga orsaken till de negativa miljöeffekterna i Östersjön (fiske med botten-trål) inte åtgärdas i förslaget till nya miljö kvalitetsnormer.

Kommunen noterar även att i samband med de nya föreskrifterna har metodiken för statusklassning förändrats. Berörda havsområden bedöms nu inte uppfylla god status för en rad deskriptorer, bland annat *Havsbottnars fysiska integritet*.

Sandhammar bank som marin resurs för klimatanpassning

Sandhammar bank har av flera myndigheter (bland annat av HaV och SGU) pekats ut som ett lämpligt område för sandutvinning. I gällande havsplan för Egentliga Östersjön (beslutad 2022) har sandutvinningen avvägts mot andra intressen och Sandhammar bank identifierats som ett område där sandutvinning kan ske. Att det finns ett behov för marin sandutvinning inom svenskt territorialvatten är kopplat till en hållbar materialförsörjning och behovet av sand för klimatanpassnings- och erosionsåtgärder. I övrigt är tillgången till marin sand begränsad i svenska vatten. Att kunna utvinna sand är en förutsättning för att kunna arbeta med naturbaserade erosionslösningar i Sverige, något som samtliga berörda expertmyndigheter rekommenderar (Naturvårdsverket, SGI, länsstyrelsen med flera). Om de nya miljökvalitetsnormerna skulle innebära att ingen ytterligare störning på havsbotten i det berörda havsområdet är tillåten, så kommer inga av Skånes kustkommuner att kunna utvinna sand härifrån, vilket skulle innebära att de kommer att behöva arbeta med hårda erosionskydd eller importera sand från kommersiella täkter utomlands i stället.

Kommunens ställer sig frågande till denna diskrepans, beaktat det stora behovet av tillgång till sand för klimatanpassning/erosionsskydd av den svenska kusten och den vilja från berörda expertmyndigheter att mjuka, naturanpassade skyddsmetoder ska väljas framför hårda skyddsmetoder. I HaV:s remissförslag för havsmiljökvalitetsnormer saknas en konsekvensanalys av att marin sandutvinning skulle bedömas inte vara tillåtligt i svensk territorialvatten. Kommunen bedömer också att HaV:s förståelse för sandutvinningens konsekvenser på havsbotten bygger på en bristande uppföljning av effekterna av tidigare sandutvinningsverksamhet på Sandhammar bank.

Överimplementering av EU:s rekommendationer

EU-gemensamma areella tröskelvärden anger maximalt 25 % fysisk störning för att uppnå god status för indikatorn fysisk integritet, medan Sveriges

nationella tröskelvärde anger maximalt 5 % fysisk störning som värde för att uppnå miljökvalitetsnormen per respektive bottenyp. Med Sveriges nationella tröskelvärden så har en majoritet av de svenska territorialvatten klassats att inte uppnå miljökvalitetsnormen för deskriptorn havsbottens integritet.

Sökanden ställer sig frågande till HaV:s valda avgränsningar och tröskelvärden då dessa medfört att det till synes skett en överimplementering av EU:s krav enligt havsmiljödirektivet i svensk lagstiftning. HaV har inte redogjort för motiveringen till varför så låga tröskelvärden är nödvändiga för en effektiv förvaltning av svenska förvaltningsområden jämfört med de EU-gemensamma tröskelvärdena. Inte heller de ekonomiska, ekologiska eller sociala konsekvenserna har undersökts för olika alternativa tröskelvärden.

Erfarenheter från Ystads kommuns tidigare sandutvinning

Ystads tidigare sandutvinningsområde berör samma havsbassäng (Arkonahavet och S Öresund). Verksamheten pågick 2011-2020. Följande slutsatser kan dras från erfarenheter och uppföljning av den verksamheten.

Tillståndsgiven areal för Ystads sandutvinningsområde var 10 km². Sammantaget nyttjades cirka 40 % för sandutvinning, över samtliga uttagstillfällen. Stora sammanhängande områden lämnades helt orörda. Nyttjandegraden förväntas således avvika väsentligt från tillståndsgiven areal, vilket är relevant när sandutvinning räknas in i befintlig påverkan på havsbassängen.

Tillståndsgiven uttagsvolym omfattade 340 000 m³ (fyra uttagstillfällen). Ystads kommuns kontrollprogram visar att släppår från sandutvinningen inte syntes längre tre år efter sandutvinningen eftersom den naturliga sandtransporten och därmed igensandningstakten på Sandhammar bank är hög.

Ystads kommuns kontrollprogram avseende biologisk uppföljning av bottenfauna år (2024, tre år efter avslutad verksamhet) visar på samma artsammansättning på referens- och sandutvinningsstationer, med något lägre individantal på sandutvinningsstationerna. Sandutvinningsstationer avviker inte mer från referensstationer jämfört med innan verksamheten påbörjades.

Betydelsen av teknikval

Kommunen föreslår att tekniken släpsugsmuddring tillämpas, vilket har accepterats under tidiga skeden/samråd som det bästa alternativet och är den metod som Ystads kommun tillämpat vid tidigare sandutvinning på Sandhammar bank. Teknikvalet innebär en ytlig bottenpåverkan utspridd över en relativt sett stor bottenareal, till skillnad från sticksugsmuddring som orsakar djupa hålor, men en mindre yta tas i anspråk.

Kommunens teknikval motiveras med släpsugsmuddringens fördelar och att det utgör bästa möjliga teknik. Fördelarna är följande. Sammantaget ger det mindre morfologisk påverkan på bottnar. Det medför bättre förutsättningar för återhämtning (igensandning). Vattenomsättning, strömmar och salthalt påverkas ej (i motsats till djupa stickhål). Släpspår syns inte längre efter cirka tre år.

Kommunen anser sammantaget att ett ensidigt fokus på arealbaserade trösklar för MKN havsmiljö äventyrar principen för bästa möjliga teknik.

Samlad bedömning

Sandutvinningsverksamheten avses bedrivas i syfte att kunna utföra klimatanpassningsåtgärder i form av naturanpassade erosionsåtgärder vid stränder som skyddar bebyggelse, infrastruktur och kustnära natur- och rekreationsvärden. Ett flertal statliga myndigheter (SGI, Naturvårdsverket och Länsstyrelsen Skåne m.fl.) vill främja tillämpning av strandfodring som metod

för klimatanpassning/erosionsskydd. Om tillstånd inte kan medges för sandutvinning på Sandhammar bank kommer det att få mycket stora konsekvenser för möjligheten att strandfodra vid sydsvenska kuster.

Sandutvinningsverksamhet kan endast ske på platser som har rätt förutsättningar och bottensubstrat, och det krävs två separata prövningar för att kunna utföra sandutvinning. Sandhammar bank är en av få utpekade platser i havsplanen med möjlighet för hållbart sanduttag. Sandutvinning sker inte på någon annan plats i svenska vatten.

Sandutvinningsverksamhet på Sandhammar bank bedöms av sökanden utgöra fysisk störning, inte fysisk förlust. Detta synsätt bekräftas av SGU:s beslut i Kristianstads och Trelleborgs kommuners kontinentalsockellagsärenden. Sökanden har genom egna underlag och utredningar redogjort för de tillfälliga störningar som uppstår vid sandutvinning. Sökanden har på grund av sekretess inte kunnat ta del av det statliga kunskapsunderlag som ligger till grund för havsområdets statusklassning. Sökanden saknar således möjlighet att göra en egen utredning där det statliga kunskapsunderlaget beaktas tillsammans med information om påverkan från sandutvinningsverksamhet, för att kunna bedöms följder för miljö kvalitetsnormerna fullt ut. Sökanden lutar därför sin egen bedömning på motiveringen i SGU:s tillståndsbeslut.

Sandutvinningsverksamhet påverkar inte MKN havsmiljö med föreslagen utvinningsmetod och beaktande av övriga skyddsåtgärder. SGU har som tillsynsmyndighet för sandutvinningsverksamhet haft tillgång till såväl originaldata från Ystads kommuns kontrollprogram samt sökandens beskrivningar av verksamhetspåverkan. SGU har även tagit fram de maringeologiska karteringar som ligger till grund för statusklassningen enligt havsmiljödirektivet. SGU har därför som enda aktör haft möjlighet för en samlad objektiv bedömning.

Bemötande av SGI:s yttrande

Behovet

Syftet med strandfodringen är att bevara stränderna och dess värden utifrån miljömässiga (natur), ekonomiska (turism) och sociala värden (rekreation). Ansökt volym ska ersätta de mängder som eroderas (enligt tidigare undersökningar) med viss buffert, bland annat för att ta höjd för stigande havsnivå. I en förstudie har olika möjliga utformningar av strandfodring presenterats baserat på förändringar av vegetationslinjer tidigare år. Mängderna som har beräknats ha eroderat i området är i överensstämmelse med andra tidigare studier.

Den ansökta verksamheten ska ses som ett inledande försök med strandfodring som metod i Åhus. Baserat på ett urval av möjliga alternativ som presenterats i förstudien har Kristianstads kommun valt ut ett åtgärdsförslag som bedömts som lämpligt, beaktat olika faktorer såsom ekonomi, praktisk genomförbarhet med flera. Verksamheten ska ses som en typ av pilotprojekt där strandfodring utförs på stränder med kända erosionsproblem, för att sedan följa upp skyddseffekten och påverkan på området. Baserat på utfallet kan omfattning och design av framtida strandfodringar i Åhus utformas med större säkerhet. Hänsyn har tagits till framtida havsnivåhöjningar, som dock förväntas vara begränsade under de 10 år som ansökan avser.

Angående dataset för vegetationslinjeanalyser, vågdata, höjddata

Kommunen har presenterat olika referenser, källor och egna utredningar i miljökonsekvensbeskrivningarna, vilket är praxis i denna typ av dokument. Sökanden har valt att anföra de aktuella källorna av den anledningen att man bedömer att dessa är relevanta och representativa för att beskriva förutsättningarna på den berörda platsen för strandfodring (Äspet) och för att beskriva historik och tidigare utveckling.

För den ansökta arbetstiden (10 år) så finns det goda möjligheter att tillämpa det befintliga materialet som referens och utgångsdataunderlag, för att under arbetstiden komplettera med ytterligare mätningar av samma typ inom ramen för kontrollprogram i syfte att följa utvecklingen av stranden under tiden som strandfodring pågår. Kontrollprogrammet föreslås innehålla följande. Strandens hydromorfologiska utveckling, vilket kan följas upp med olika tekniker (inmätning av strandprofiler, topografisk scanning från drönare med mera). Intermittent uppföljning av bottenfauna, samt uppföljning av vegetationslinjens läge i strandområdet, genom fjärranalys (till exempel baserat på drönar- eller satellitbilder).

Beräknad erosion

För Tället utgår ansökta volymer från den redan tillståndsgivna strandfodringsverksamheten. För Äspet har vegetationslinjens reträtt använts för att beräkna eroderad volym, vilket beskrivs mer utförligt i förstudien från Sweco som ligger till grund för det valda alternativet för strandfodring. Sökanden har efter en direkt fråga från SGI skickat över förstudien till SGI som underlag för det nu inlämnade yttrandet.

Enligt metodbeskrivningen i utredningen avser ansökta volymer att motverka rådande erosion men tar även hänsyn till stigande havsnivåer enligt RCP 8,5. Att bedöma exakta erforderliga volymer är mycket svårt, därför inkluderar ansökta volymer en osäkerhetsmarginal på 20 %.

DHI:s beräkning av sedimenttransport

DHI:s uppskattning av rådande erosion har inte legat till grund för ansökta volymer utan denna har endast använts för jämförelse med den av Sweco uppskattade årliga erosionen samt för att beskriva erosionssituationen övergripande.

Kornstorlek sand

Det är korrekt att strandfodringens design utgår från en antagen medianstorlek på 0,3 mm. Kommunen bedömer dock att sanden i utvinningsområdet är av tillräckligt lik karaktär som antagandena i förstudien. I samband med genomförandefasen kommer ytterligare undersökningar och sedimentprovtagningar att utföras för att säkerställa att sanden som utvinns är ändamålsenlig.

Sedimentprov togs med en Haps-corer till ungefär 30 cm djup, vilket bedöms vara representativt för sandutvinningsdjup som blir aktuellt för ansökt utvinning (upp till 0,5 m). I MKB:n anges D50 som ett mått för att beskriva sedimentkornstorlek som är typiskt för provtagningspunkterna. Provpunkterna som är representativa för ansökt område omfattar provpunkterna 1, 3 och 4 och D50 för dessa punkter har angetts till mellan 0,17 och 0,21 mm. D50 innebär att 50 % av sedimentfraktionerna har mindre kornstorlek än det angivna värdet och 50 % har större.

Resultat för sedimentkornstorleksanalys visar att kornstorlek upp till 0,3 mm uppnås i 70 % av det provtagna materialet. Kornstorleksintervall mellan 0,21 och 0,48 mm är den näst största andelen, 40 % av det provtagna materialet ligger inom detta intervall. Det i modelleringen antagna värdet för strandfodringen som utgått från en kornstorlek på 0,3 mm bedöms därför vara representativt.

Analys av ortofoton

För årlig förändringstakt har endast första och sista årets vegetationslinjer använts. Övriga år styrker analysen genom att påvisa trender över tid och därigenom säkerställa att den beräknade årliga förändringstakten är representativ.

Angående utredning erosion

Kommunen anser att de redovisade utredningarna är tillräckliga och att det går att motivera teknikval och ansökta volymer och fodringsintervaller med det befintliga underlaget. Eroderade volym per år har beräknats genom att förflytta mätningar av befintlig strandprofil 0,7 m varefter differensen i tvärsnittsarea mellan befintlig och förflyttad profil har beräknats. Genom att multiplicera denna area med längden av den aktuella strandsträckan återfås en uppskattning av eroderad volym per år.

Swecos beräkningar och uppföljning av erosionstakten vid Äspet är från år 2021 och sandvolymerna som ingår i ansökan har baserats på denna utredning. Ansökningsförfarandena är långa och under tillståndprocessens gång har stormen Babet (2023-10-23), som enligt SGI har lett till ackumulation inom strandområdet, inträffat. Detta står i kontrast till att Äspet har uppvisat erosionstrender under lång tid samt under Babet. Enligt kommunens egna observationer av Äspets utveckling över tid så hade stranden en mycket låg sandvolym 2018/2019 till följd av flertal stormar åren dessförinnan. Därefter har det skett en återhämtning så att sandstranden har vuxit till sig till betydligt större bredd 2022/2023. Med SGI:s beräkningssätt, där terrängskillnader jämförs mellan 2019 och 2023, kan det inte härledas när under denna period som ackumulation har förekommit. Sökanden har visat i bild och beskrivningar att det har förekommit sandförluster jämfört med situationen sommaren 2022 (före stormen Babet) i MKB.

Sökanden har också presenterat erosionsberäkningar baserat på en profil som är belägen något söder om Äspets planerade strandfodringsområde, som visar att det förekom erosion i den södra delen av området även under Babet. Uppskattningarna på 9 000 m³ förlust kan ha överskattat omfattningen av erosionen i samband med stormen, sett till SGI:s beräkningar. SGI:s beräkningar/resultat har dock inte varit tillgängliga för sökanden, materialet är inte publicerat i en rapport eller liknande som är tillgänglig för allmänheten.

Sökandens slutsatser kopplade till erosionen i samband med stormen Babet har inte legat till grund för de planerade strandfodringsvolymerna och ändrar inte sökandens bedömning av behovet av strandfodring i det aktuella området.

Undersöknings- respektive ansökningsområde

Det kommer göras en insurvey inför sandutvinningsverksamheten som kommer att kartlägga hela det ansökta området. Med det sagt gör sökanden bedömningen att det ansökta området, delvis beläget utanför undersökningsområdet, med tillräcklig sannolikhet utgörs av sand med liknande karaktär som den del av undersökningsområdet som ingår i ansökningsområdet. Detta bygger på en sammantagen bedömning där även den detaljerade batymetrin från Ystads tidigare täktområde samt SGU:s avgränsningar av Sandhammar banks utsträckning har vägts in.

Placeringen av provtagningspunkter kommer att bestämmas inom ramen för kommande kontrollprogram i samråd med tillsynsmyndigheterna. Tillsynsmyndigheterna kommer att vara länsstyrelsen för uppföljning av miljökonsekvenser (för både strandfodrings- och sandutvinningsområden) respektive SGU (för sandutvinningsverksamhet/fysisk påverkan och uttagsmängder). SGI har ingen formell roll som tillsynsmyndighet, men kan stötta sökanden och tillsynsmyndigheterna med vägledning, något som sökanden ser positivt på.

Sökanden vill förtydliga att SGI:s råd kan bli särskilt relevant i de delar som avser uppföljning av åtgärdseffekt i strandfodringsområdena, då SGI även är expertmyndighet för erosionsåtgärder. SGI har i sitt yttrande föreslagit att batymetrin i strandfodringsområdet bör övervakas, vilket ligger i linje med sökandens egna förslag.

Kristianstads kommun ser vikten av att möjligheter för samordning och koordination av alla tre kommuners kontrollprogram för sandutvinning inte hindras av villkor som ställs i tillståndsbeslutet. Det finns goda möjligheter att

sandutvinning inte upprepas med för täta uttag på specifika uttagsplatser, då utvinningsområdets storlek (15,25 km²) är väl tilltaget. Baserat på erfarenheter från Ystads sandutvinning, syns inga spår från tidigare sandutvinning 3 år efter att sandutvinning skett på Sandhammar bank. Släpsugmuddring orsakar inga sådana fördjupningar som medför risk för lokal syrenedsättning. Baserat på Ystads kommuns biologiska uppföljning så visar den biologiska provtagning som skett på platser där sandutvinning skett tre gånger att artsammansättning, artantal och BQI liknar referensstationernas värden och att utvecklingen över tid inte medfört att samhällena skiljer sig åt mer efter sandutvinning jämfört med hur stationerna skilde sig åt innan sandutvinning påbörjades.

Kontrollprogram för strandfodringsområdena kan däremot varje kommun separat ta fram utifrån vilka förutsättningar som finns utmed den kuststräcka där åtgärder planeras. Kristianstads kommun har föreslagit att övervakningen i strandfodringsområdet vid Äspet omfattar uppföljning av vegetationslinjer, bottendjup/topografi, areell utbredning av identifierade naturvärdesobjekt samt bottenfauna (djupstratifierat upplägg).

Kontrollprogram

Kommunen avser att beakta SGI:s synpunkter vid utformningen av det framtida kontrollprogrammet i samråd med de två berörda tillsynsmyndigheterna SGU och länsstyrelsen. Vid behov kan SGI, på efterfrågan av sökanden eller tillsynsmyndigheterna, stötta och lämna synpunkter på kontrollprogrammet.

DOMSKÄL

Mark- och miljödomstolen har den 2-3 september 2025 hållit huvudförhandling i målet.

Rådighet

Kristianstads kommun har genom Kammarkollegiets beslut den 27 augusti 2024 rådighet enligt 2 kap. 1 § lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet för att använda allmänt vattenområde för sandutvinning.

Strandfodring av stranden Äspet inom den samfällda fastigheten Yngsjö S:6 i Kristianstads kommun är enligt ansökan önskvärd från allmän synpunkt så som avses i 2 kap. 5 § lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Kommunen har därtill med stöd av 28 kap. 10 § miljöbalken beviljats tvångsrätt för strandfodringen. Kommunen har därmed erforderlig rådighet för strandfodring enligt 2 kap. lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

Miljökonsekvensbeskrivningen

Mark- och miljödomstolen bedömer att miljöeffekterna har beskrivits väl i den inlämnade miljökonsekvensbeskrivningen och att den därmed uppfyller kraven enligt 6 kap. miljöbalken. Den specifika miljöbedömningen kan därför slutföras genom denna dom och miljökonsekvensbeskrivningen godkännas.

Slutlig miljöbedömning och tillåtlighet

Kristianstads kommun har ansökt om tillstånd till strandfodring vid stranden Äspet i Åhus. För detta ändamål har kommunen även ansökt om tillstånd till uttag av sand från havsbotten vid Sandhammar bank. Eftersom sanduttaget är en förutsättning för att kunna genomföra strandfodringen så som den utformats enligt ansökan gör mark- och miljödomstolen inledningsvis en prövning av tillåtlighet för sandutvinningen och därefter av strandfodring vid stranden Äspet i Åhus.

*Sandutvinning vid Sandhammar bank*Tillståndets omfattning

Tillståndet omfattar uttag av 100 000 m³ marin sand vid upp till tre tillfällen under 10 år. Enligt 22 kap. 25 § p 2 ska verksamhetens omfattning framgå av ett tillstånd. Därtill har miljökonsekvenserna beskrivits baserat på tre uttagstillfällen, exempelvis hur lång tid det tar att göra ett uttag. Den volym som får tas ut per uttagstillfälle ska därför bestämmas. Mark- och miljödomstolen anser dock att det behöver finnas en viss flexibilitet för att strandfodringen ska kunna utföras på ett ändamålsenligt sätt. Mark- och miljödomstolen beslutar därför att sanduttaget vid varje enskilt tillfälle inte får överstiga 40 000 m³.

Miljö kvalitetsnormer för havsmiljön

I artikel 3 i EU:s ramdirektiv om en marin strategi 2008/56/EG (havsmiljödirektivet) definieras god miljöstatus enligt följande. *Det miljötillstånd för marina vatten där dessa utgör ekologiskt variationsrika och dynamiska oceaner och hav som är rena, friska och produktiva utifrån sina inneboende förutsättningar och användningen av den marina miljön befinner sig på en nivå som är hållbar och därigenom tryggar möjligheten till användning och verksamhet för nuvarande och framtida generationer.* I havsmiljödirektivets bilaga 1 definieras god miljöstatus för deskriptor 6 *havsbottens integritet* enligt följande. *Havsbottens integritet håller sig på en nivå som innebär att ekosystemens struktur och funktioner kan tryggas och att i synnerhet de bentiska ekosystemen inte påverkas negativt.*

Sverige har införlivat havsmiljödirektivet genom havsmiljöförordning (2010:1341) samt Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2012:18). Havsmiljön vid Sandhammar bank omfattas av miljö kvalitetsnormen

god miljöstatus enligt 17 § havsmiljöförordning (2010:1341) samt de miljö-kvalitetsnormer som med stöd av 19 § havsmiljöförordningen fastställts i bilaga 3 till HVMFS 2012:18. Det ansökta sanduttaget från Sandhammar bank aktualiserar deskriptor 6 *havsbottens integritet* med tillhörande kriterier och indikatorer enligt bilaga 2 till HVMFS 2012:18. Vidare aktualiseras *miljökvalitetsnormen D.4* med tillhörande indikatorer enligt bilaga 3 till HVMFS 2012:18.

God miljöstatus med avseende på deskriptor 6 är enligt föreskrifterna definierade enligt följande. *När alla huvudsakliga livsmiljötyper i bedömningsområdet klarar sina respektive livsmiljötypiska tröskelvärden med avseende på livsmiljöns kvalitet (kriterierna D6C3 och D6C5) och tillåten fysisk förlust (kriterium D6C4). En huvudsaklig livsmiljötyp är i god status när den totala negativa påverkan från mänskliga aktiviteter inte överstiger 25 % under förutsättning att kriterium D6C4 klarar tröskelvärdet. Kriterium D6C3 vägs först samman med kriterium D6C5, sedan sker sammanvägning med kriterium D6C4.*

Miljökvalitetsnormen D.4 är definierad enligt följande. *Påverkan på havsbotten till följd av mänsklig verksamhet ska inte äventyra förutsättningarna för att upprätthålla bottenarnas strukturer och funktioner för respektive livsmiljötyp, eller äventyra förutsättningarna för återhämtning för de funktioner som degraderats till följd av mänsklig verksamhet.*

Utgångspunkten för att bedöma huruvida sanduttaget är förenligt med de båda havsmiljönormerna är kriterier och indikatorer om *fysisk förlust* (D6C4 och 6.4A resp. D.4.2), samt om *fysisk störning* av havsbotten (D6C3 och 6.3A) i HVMFS 2012:18. I föreskrifterna (bilaga 2 del B) anges även de EU-gemensamma tröskelvärden för bedömning av fysisk störning (indikator 6.3A, 5 %) och fysisk förlust (indikator 6.4A, 2 %). I föreskrifterna (bilaga 3 del B) anges vidare målvärde för indikator D.4.2 (fysisk förlust av sandbankar och biogena rev). Havs- och vattenmyndigheten har bedömt att bedömningsområdet

(Arkonahavet och Södra Öresunds utsjövatten) inte uppnår *god miljöstatus* enligt deskriptor 6 mot bakgrund av att tröskelvärdena för fysisk störning och fysisk förlust överskrids.

Havs- och vattenmyndigheten har i Marin strategi för Nordsjön och Östersjön 2024-2029 (rapport 2024:12) angett att en *fysisk förlust* avser en bestående förändring av havsbotten, som har varat eller förväntas vara minst tolv år eller som kräver aktiv restaurering. *Fysisk störning* anges vara en övergående förändring av havsbotten.

Betydelsen av uttag av 100 000 m³ sand från havsbotten

Havs- och vattenmyndigheten anser att om sanduttaget medför en förändrad kornstorlek ska verksamheten bedömas medföra en fysisk förlust, vilket innebär att *miljökvalitetsnormen D.4* inte följs. Myndigheten anser vidare att det yrkade sanduttaget skulle medföra en sådan störning att det skulle bryta mot den övergripande normen och försvåra uppnåendet av *god miljöstatus*. Myndigheten framförde även vid domstolens huvudförhandling att livsmiljötypen mjuka sediment är känslig och begränsad.

Enligt kommunen utgörs Sandhammar banks överyta av transportbottnar. Detta styrks av resultat från uppföljning av tidigare sanduttag i närheten av uttagsområdet (Ystads kommun 2011-2020), vilka visar att spår efter släpsugsmuddring har fyllts igen efter tre år. Kommunen har i miljökonsekvensbeskrivningen redogjort för att ytsedimentens sammansättning är en effekt av de för stunden rådande våg- och strömförhållandena. Vid domstolens huvudförhandling redogjorde kommunen för att den provtagning av sediment för analys av kornstorlek som gjorts inom ramen för Ystads kommuns kontrollprogram var genomförd med teknik som medfört att provtagning skett på olika djup vid olika tillfällen. Det går därför enligt kommunen inte utläsa några trender avseende förändringar i kornstorleksfördelningen till följd av sanduttaget. Baserat på resultaten från Ystads kommuns inledande provtagning

och uppföljning av verksamheten drar kommunen dock slutsatsen att det inte går att utläsa någon skillnad i kornstorleken från år 2010 och år 2024.

Kommunen har i miljökonsekvensbeskrivningen dels redogjort för SGU:s bedömning av områdets naturvärden i rapporten Förutsättningar för utvinning av marin sand och grus i Sverige (dnr 21-2973/2015), dels sin egen bedömning baserat på resultat från genomförda utredningar. SGU anger följande i rapporten. Området karaktäriseras inte av särskilt värdefulla naturtyper och den naturliga förflyttningen av sand genom området medför att ekosystemet kan förväntas vara störningståligt. Kommunen gör följande bedömning i miljökonsekvensbeskrivningen. Havsbottenarnas flora och fauna samt tillhörande primär- och sekundärproduktion i det planerade sandutvinningsområdet har bedömts vara av litet värde. Konsekvenserna för primärproducenter bedöms bli obetydliga och konsekvenserna för bottenfaunan små.

Resultaten från provtagning av bottenfaunan inom ramen för kontrollen av Ystads kommuns sanduttag (2011-2020) visar enligt kommunen på att variationen av bottenfaunan är hög och att bottenfaunan i det område där sanduttag gjorts inte avviker från den naturligt förekommande variationen.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Miljö kvalitetsnormerna för havsmiljön är enligt 5 kap. 2 § första stycket p. 4 miljöbalken så kallade andra normer som följer av EU:s regelverk. Tillämpningen av dessa normer är kopplade till de krav som följer av 2 kap. miljöbalken (jfr. Mark- och miljööverdomstolens dom den 10 december 2024 i M 6352-23).

Enligt 2 kap. 3 § miljöbalken ska alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd utföra de skyddsåtgärder, iakttä de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada

eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte skall vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik. Kraven gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem (2 kap. 7 § miljöbalken).

Sanduttaget ska ske med syfte att skydda infrastruktur, bebyggelse samt skyddsvärda naturmiljöer längs två delar av Åhuskusten mot översvämning och erosion. Mark- och miljödomstolen bedömer att åtgärden är av allmänt intresse och även kan vara ett sådant tvingande allmänt intresse som anges i 29 § punkt 3 i havsmiljöförordningen. Några undantag inom ramen för havsmiljöförvaltningen har dock ännu inte beslutats av Havs- och vattenmyndigheten.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att det yrkade sanduttaget medför en störning av havsbotten. Mot bakgrund av vad som anges i stycket närmast ovan bedömer domstolen dock att störningen är av tillfällig karaktär. Det finns inte stöd i de genomförda utredningarna för att sanduttaget skulle medföra en permanent störning i form av fysisk förlust. Snarare stödjer uppföljningen från tidigare sandutvinning i området (att det efter tre år inte kan utläsas några tydliga trender till förändring av kornstorlek eller bottenfauna) bedömningen att sedimenten kan vara fullt återhämtade efter 12 år. Det finns inte heller något i de genomförda undersökningarna inför framtagande av miljökonsekvensbeskrivningen som visar att uttaget skulle påverka områdets sedimentdynamik eller att naturvärden i form av bottenfauna skulle vara störningskänslig. Mark- och miljödomstolen gör bedömningen att det nu tillståndsgivna sanduttaget därmed inte strider mot *miljö kvalitetsnormen D.4*. Med detta bedöms sanduttaget inte heller innebära arealförlust, avsevärd försämring eller medföra behov av restaurering av livsmiljötypen mjuka sediment inom uttagsområdet på sådant sätt att Europaparlamentet och Rådets förordning (EU) 2024/1991 om restaurering av natur (naturrestaureringsförordningen, jfr. artikel 5) aktualiseras.

Frågan är då huruvida den tillfälliga störningen är av sådan omfattning att den skulle försvåra uppnåendet av miljökvalitetsnormen *god miljöstatus*. Mark- och miljödomstolen konstaterar att de bedömningsgrunder som anges i HVMFS 2012:18 är ett komplext system som därtill är utmanande att tillämpa eftersom underlagsdata inte är allmänt tillgängligt. Domstolen ifrågasätter inte den statusklassning som Havs- och vattenmyndigheten gjort av det aktuella havsområdet, men har att avgöra om försvårandet är av sådan grad att det med stöd av miljöbalkens hänsynsregler i 2 kap. finns stöd för att avslå det yrkade sanduttaget.

Definitionen av *god miljöstatus* så som det ursprungligen formulerats i havsmiljödirektivet (se definition ovan) utesluter inte en användning av den marina miljön så länge det sker på ett hållbart sätt. Att som i de nu ansökta verksamheterna använda marin sand för strandfodring, där de naturliga strandprocesserna bibehålls, inom ett och samma havsområde bedömer mark- och miljödomstolen vara en god hushållning som är förenlig med 3 kap. 1 § miljöbalken. Detta styrks också av kommunens redogörelse av alternativa platserna för uttag av marin sand och av att Sandhammar bank är utpekad i Havsplan 2022 som ett område med allmänt intresse av väsentlig betydelse för sandutvinning. Mark- och miljödomstolen bedömer därtill att kommunen visat att det finns ett behov av den yrkade volymen, både vad avser strandfodring av stranden vid Äspet och stranden vid Tället. Det yrkade sanduttaget bedöms också vara av begränsad omfattning sett till den tillgängliga volymen sand.

Det aktuella uttagsområdet omfattas vidare inte av några områdesskydd och det saknas högre naturvärden. Sammantaget har kommunen bedömt att sanduttaget medför obetydliga till små konsekvenser för bottenfauna, primärproducenter, fisk, fåglar och marina däggdjur. Mark- och miljödomstolen konstaterar att utredningsarbetet är gediget och har inga skäl att ifrågasätta kommunens bedömningar.

Det yrkade sanduttaget ska ske med släpsugsmuddring, vilket utifrån tillgängliga metoder bedöms vara den mest skonsamma för havsbotten. Villkor 2 säkerställer att en havsbottenyta inom uttagsområdet endast nyttjas en gång inom de 10 åren. Det förslag till kontrollprogram omfattar uppföljning av de konsekvenser som sanduttaget medför, så väl under tiden som efter avslutad verksamhet. Sammantaget gör mark- och miljödomstolen bedömningen att försiktighetsmått som begränsar försvårandet av att uppnå god miljöstatus har vidtagits och att det därmed saknas stöd att avslå ansökan med stöd av 2 kap. 3 § miljöbalken. Tillstånd till det yrkade uttaget av marin sand vid Sandhammar bank ska därmed lämnas och Havs- och vattenmyndighetens första- och andrahandsyrkande avslås.

Kumulativa effekter och behov av jämkning

Kommunen har redogjort för att även Trelleborgs och Ystads kommun planerar att ta ut sand från havsbotten inom det aktuella uttagsområdet inom 10 år. Den sammanlagda volymen sand som de tre kommunerna planerar att ta ut är en (1) miljon m³. Den tillgängliga volymen anges vara 2,4 miljoner m³ och att de kumulativa effekterna är att återhämtning efter avslutad verksamhet kan komma att störas av nya sanduttag. Enligt 16 kap. 11 § miljöbalken ska vid prövning av mål om tillstånd till skilda verksamheter som prövas samtidigt och verksamheterna på grund av att de berör samma naturresurs inte kan utövas vid sidan av varandra i enlighet med ansökningarna, verksamheterna om möjligt jämkas så att de kan komma till stånd utan väsentlig nackdel för någon av dem. Om en sådan jämkning inte kan göras ska företräde ges åt den verksamhet som bäst stämmer överens med 3 kap. miljöbalken.

Mark- och miljödomstolen har i nuläget fått in en ansökan från Trelleborgs kommun om ett sanduttag om 370 000 m³ vid ett tillfälle. Sanden ska användas för anläggande av ny sandstrand som del av ett kombinerat kustskydd mot översvämning och erosion för Trelleborgs stad. Även om prövningarna av de båda verksamheterna ligger i otakt tidsmässigt finns det enligt domstolen skäl

att överväga om det finns behov av att jämka enligt ovan bestämmelse. Mark- och miljödomstolen konstaterar att den sammanlagda volymen för de båda kommunernas yrkanden medför ett uttag om ca. 20 % av den tillgängliga sanden. Kristianstads kommun planerade uttag omfattar 100 000 m³ sand, vilket motsvarar ca. 4 % av den tillgängliga sanden. Mot bakgrund av detta bedömer mark- och miljödomstolen att det saknas skäl att jämka den yrkade volymen sand.

Strandfodring vid stranden Äspet i Åhus

Mark- och miljödomstolen konstaterar sammantaget att det inte föreligger något hinder mot att meddela tillstånd till strandfodringen vid Äspet med hänsyn till de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. och hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. samt bestämmelserna om miljö kvalitetsnormer i 5 kap. miljöbalken. Ansökan med redovisade avvägningar och planerade skadeförebyggande åtgärder är väl motiverad och bedöms medföra god hushållning med mark och vatten. Vidare har kommunen visat att verksamheten inte strider mot den nya detaljplanen för området och att vald plats är förenlig med 2 kap. 6 § miljöbalken.

Strandskydd

Vid tillståndsprövningen ska beaktas att verksamheten ska bedrivas i strandskyddsområde. Det innebär att de förutsättningar måste vara uppfyllda som gäller för dispens (se prop. 1997/98:45, del 2, sid 88). Någon separat dispensprövning ska inte ske. Mark- och miljödomstolen bedömer att det aktuella området behöver tas i anspråk för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse samt att det är ett angeläget allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför området. Det innebär att hinder enligt strandskyddsbestämmelserna inte föreligger.

Villkor och kontroll

Mark- och miljödomstolen bedömer att de villkorsförslag som yrkats av kommunen i huvudsak kan fastställas. De ändringar och tillägg som framgår av domslutet redogörs för nedan.

Kommunen har föreslagit ett villkor om att det innan arbetena påbörjas ska finnas ett tillstånd enligt kontinentalsockellagen som medger det sökta sanduttaget. Eftersom ett sådant tillstånd erhållits från SGU genom beslut med dnr. 324-2335/2023 är villkoret onödigt och parallella tillstånd för krävs oavsett vid verksamhetens genomförande.

För att undvika att sanduttaget medför en fysisk störning och säkerställa återhämtning av havsbotten samt för att begränsa kumulativa effekter till följd av att sanduttag kan komma att ske vid upp till tre tillfällen ska villkor föreskrivas om att sanduttag endast får ske på yta som inte tidigare nyttjats i samma syfte (se villkor 2).

Länsstyrelsen har föreslagit ett villkor om att eventuella körskador ska återställas, vilket även har medgivits av kommunen. Mark- och miljödomstolen anser att villkoret är lämpligt och kan fastställas (se villkor 19).

Mark- och miljödomstolen bedömer vidare att det utan att ändra innehållet finns skäl att förtydliga följande villkor.

Villkor 7 ska formuleras så att det tydligt framgår att det är kommunen och inte en entreprenör som har ansvar för att nödvändiga undersöknings- och spridningstillstånd inför framtida sjömätningar finns.

Villkor 9 ska formuleras så att det framgår att det inte är arbetena i sin helhet som behöver avbrytas utan endast sanduttaget på den aktuella platsen.

Villkor 18 ska förtydligas så att det framgår att det är marin sand som ska användas för strandfodring. Orden massor och material ska därför bytas ut till sand.

Villkor 25 ska formuleras så att det framgår vilka bullernivåer som ska innehållas. På vilket sätt kontroll ska ske hanteras i kontrollprogrammet.

Åtagande

Kommunen har åtagit sig att inom ramen för kontrollprogrammet genomföra en årlig inmätning av höjderna på stranden Äspet.

Domstolen erinrar om att de allmänna villkoren (villkor 1 och 14) inte är inskränkt till ovan åtagande utan avser allt vad kommunen har angivit i ansökningshandlingarna och i övrigt åtagit sig i målet.

Arbetstid för vattenverksamheten

Enligt 22 kap. 25 § andra stycket miljöbalken ska det i en dom när tillstånd avser vattenverksamhet anges den tid inom vilken arbetena ska vara utförda. Kommunen har yrkat att arbetstiden ska bestämmas till tio (10) år efter lagakraftvunnen dom. Domstolen anser att arbetstiden ska bestämmas enligt kommunens yrkande.

Tid för oförutsedd skada

Om en vattenverksamhet eller en vattenanläggning, som utförts i enlighet med ett tillstånd enligt miljöbalken, medför skador som inte förutsågs av mark- och miljödomstolen när tillståndet meddelades, får den skadelidande framställa anspråk på ersättning enligt 31 kap. miljöbalken (24 kap. 18 § miljöbalken). Anspråk på grund av oförutsedda skador ska för att få tas upp till prövning framställas till mark- och miljödomstolen inom fem år eller den längre tid, högst tjugo år, som bestäms i samband med tillståndet. Tiden räknas från

utgången av den av domstolen bestämda tiden inom vilken arbetena ska vara utförda.

Mark- och miljödomstolen bedömer att den yrkade tiden om fem (5) år från arbetstidens utgång är skälig i förhållande till sökta verksamheter.

Ersättningsanspråk

YngsjöÅbodar har yrkat att kommunen ska stå för alla kostnader utöver eventuell påverkan på deras badbodas som orsakas av strandfodringen i framtiden. Kommunen har motsatt sig yrkandet och anser att eventuella framtida skador ska hanteras inom ramen för oförutsedd skada. Mark- och miljödomstolen bedömer att frågan ska hanteras i enlighet med kommunens inställning.

Prövningsavgift

Mark- och miljödomstolen finner inte skäl för att ändra den tidigare fastställda avgiften för prövning av målet.

Rättegångskostnader

Enligt 25 kap. 2 § miljöbalken ska sökanden i ansökningsmål om vattenverksamhet svara för sina egna och motpartens kostnader vid mark- och miljödomstolen.

Havs- och vattenmyndigheten har begärt ersättning avseende yttranden (44 timmar) och deltagande vid huvudförhandling (30 timmar) samt utlägg med 111 741 kronor. Kommunen anser att ersättningen för framtagande av yttranden ska reduceras till hälften med anledning av att motsvarande yttranden tagits fram i samband med SGU:s prövning av ansökan enligt kontinentalsockellagen. Kommunen anser även att denna tid är skälig i sig. Kommunen medger således en ersättning om 78 841 kr.

Länsstyrelsen i Skåne län har begärt ersättning för inläsning, yttranden samt deltagande vid huvudförhandling (77 timmar) med 61 600 kronor. Kommunen anser att ersättningen för framtagande av yttranden ska reduceras till hälften med anledning av att motsvarande yttranden tagits fram i samband med SGU:s prövning av ansökan enligt kontinentalsockellagen. Kommunen anser även att denna tid är skälig i sig. Kommunen medger således en ersättning om 42 000 kronor.

Erling Alm har begärt 29 701 kronor (exkl. moms) i ersättning vilket kommunen har medgett.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att prövningen enligt lagen (1966:314) om kontinentalsockeln är en separat tillståndsprocess. Skäl att beakta prövningen hos SGU avseende den tid som Havs- och vattenmyndigheten och Länsstyrelsen i Skåne län lagt på aktuellt mål finns därför inte. Domstolen bedömer att nedlagd tid är skälig och yrkandena om rättegångskostnader ska därför utgå i sin helhet enligt vad Havs- och vattenmyndigheten, Länsstyrelsen i Skåne län och Erling Alm har yrkat.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 3 (MMD-01)

Överklagande senast den 11 november 2025.

I domstolens avgörande har rådmannen Hanna Jarlbro, ordförande, och tekniska rådet Emma Sjögren samt de särskilda ledamöterna StenInge Arnesson och Tommy Hammar deltagit.

BILAGA A1 - ÖVERSIKTSKARTA

Sandutvinningsområde för strandfodring Äspet, Åhus (Kristianstad kommun)

VÄXJÖ TINGSRÄTT
 MÅLNÖR: M 3693-24
 AKTÖR: 6

 Planerat sandutvinningsområde

Hörnkoordinater (Sweref 99TM)

Punkt	X	Y
1	451315	6126543
2	449485	6127411
3	452382	6134229
4	454295	6133476

Skala: 1:100 000
 Datum: 2024-06-25
 © Lantmäteriet

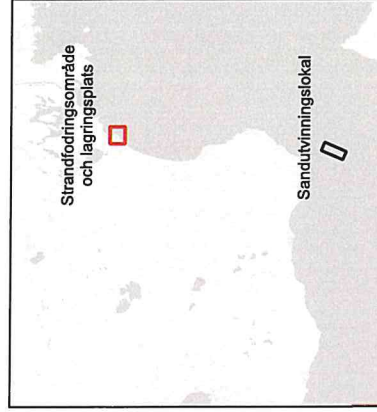

BILAGA A2 - ÖVERSIKTSKARTA

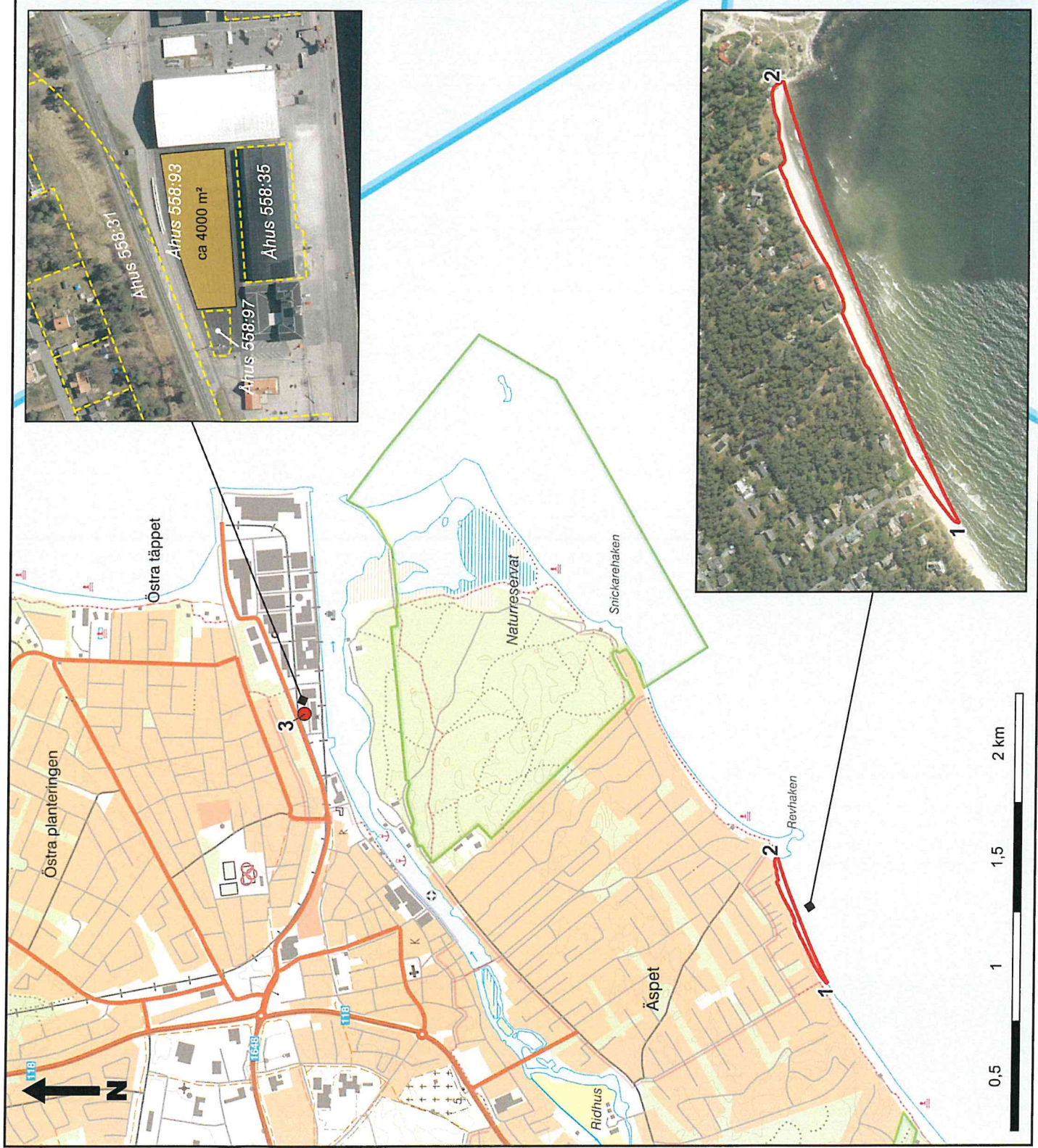
Strandfodningsområde och lagringsplats för strandfodring Åspet, Åhus (Kristianstad kommun)

- Strandfodningsområde
- Lagringsplats för sand
- Lagringsplats för sand detalj
- Fastighetsgräns

id	X	Y
1	455775	6195887
2	456348	6196129
3	457014	6198301

Datum: 2024-11-29
© Lantmäteriet

Hur man överklagar

Dom i mark- och miljödomstol som första instans

MMD-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.